

PROGRAMMA GASTHEERSCHAP WADDENGEBIED

JUNI 2024

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	5
Introductie	8
H1. Visie en ambitie	9
1.0 Inleiding	9
1.1 Vertrekpunt	9
1.2 Nut, noodzaak en scope	10
1.3 Ambitie	11
1.4 Hoofddoelen en uitgangspunten Waddenfonds en IKW	11
1.5 Vigerend beleid	13
1.6 Staatssteun	14
H2. Het programma	16
2.1 Werkpakketten	16
2.1.1 Werkpakket Samenwerking	16
2.1.2 Werkpakket Educatie	20
2.1.3 Werkpakket Destinatiemanagement	27
2.2 Natuurbeheer	33
2.3 Programma-organisatie	33
2.4 Output, outcome en monitoring	35
2.5 Planning en fasering	37
2.6 Informatie en communicatie	37
H3. Risicoanalyse	38
H4. Begroting en financiering	39
Bijlagen:	
I	Aanvraagformulier
II	Begroting en dekking (excel wafo)
III	Samenwerkingsovereenkomsten
IV	MKB-verklaring
1.	TOC
2.	Commitment beheerders
3.	Toelichting additionele rol Coördinator Waddenzee
4.	Toelichting rol Vereniging Waddenzeegemeenten
5.	Kentallen Waddencentra (excel)
6.	Intentieverklaringen

In 2030 is het Waddengebied de meest duurzame bestemming in Europa

SAMENVATTING

NOODZAAK, VISIE EN AMBITIE

Waddenzee Werelderfgoed is een bijzonder en waardevol natuurgebied. Maar wel in een deels dichtbevolkte regio. De natuur- en landschapskwaliteit van het gebied staat dan ook onder druk. Onder andere door klimaatverandering, visserij, energiewinning, scheepvaart en soms ook door recreatie en toerisme.

Het Programma Gastheerschap Waddengebied lost deze uitdagingen niet op, maar zorgt er wel voor dat vanuit het natuurbelang, betrokken partijen/gastheren* – met alle stakeholders – nauw gaan samenwerken aan een zorgvuldige omgang met het gebied. En wel met een programma gebaseerd op vier elkaar onderling versterkende pijlers: Samenwerking (één Waddenzee, één werelderfgoed); Natuurbeheer (Waddengebied als het best beschermde en bewust beleefbare werelderfgoed); Educatie (Waddengebied als het best begrepen, meest bijzondere natuurlijk werelderfgoed); Destinatiemanagement (Waddengebied als de meest duurzame werelderfgoed bestemming).

Vertrekpunten zijn het natuurbelang én de in 2014 vastgestelde, trilaterale duurzaam toerisme strategie**. Met de gezamenlijke ambities:

- Programma Gastheerschap draagt bij aan de brede welvaart in het gebied en voorziet in de bescherming van natuur, landschap en erfgoed
- In 2030 is het Waddengebied de meest duurzame bestemming in Europa

PROGRAMMA

Het Programma Gastheerschap telt de werkpakketten Samenwerking, Educatie en Destinatiemanagement die onderling sterk samenhangen en zijn verbonden. De beheerders doen in eerste instantie niet mee als partner met een eigen werkpakket, maar committeren zich aan het programma (zie bijlage 2), waar nadrukkelijk aan is meege werkt. Ze draaien dan ook (op eigen kosten) mee in de activiteiten van de drie werkpakketten.

Samenwerking (Waddenzee Werelderfgoed, LNV, provincies en Vereniging van Waddenzeegemeenten)

Dit werkpakket zorgt voor eenduidigheid en borging van zowel de boodschap, samenwerking als de resultaten van het programma. Het bestaat uit de deelprojecten:

- Stroomlijnen samenwerking en effectiviteit
- Eenduidige uitstraling

- Duurzaam verder
- Erecode Waddengebied

De werkzaamheden die hieruit voortvloeien zijn deels onderdeel van de reguliere werkzaamheden van de coördinator Waddenzee Werelderfgoed (en buiten de begroting gelaten). Een belangrijk deel van de activiteiten komt voor rekening van de programmamanager van de Vereniging Waddenzeegemeenten (VWG) die daarmee mede invulling geeft aan het Uitvoeringsprogramma van de Waddagenda 2050 (thema R&T), zoals onderschreven door de drie Waddenprovincies.

Doelen, in 2028 bezit het Waddengebied:

- een tastbare en werkbare samenwerking(structuur)
- een effectieve, onderlinge afstemming tussen de verschillende betrokkenen en belanghebbenden
- een herkenbare uitstraling
- een erecode voor water- én landrecreatie
- een doorlopende samenwerking binnen het Programma Gastheerschap
- doorvertaling trilaterale afspraken richting werkveld

Natuurbeheer (partners; beheerders, o.a. RWS, Staatsbosbeheer, Groninger Landschap en It Fryske Gea, Landschap Noord-Holland)

De natuurbeheerders werken nog aan een activiteitenpakket en participeren zolang in de samenwerking met – en in de deelprojecten van – de programmapartners. Zo hebben zij belang bij onder meer het afstemmen en uitdragen van een gezamenlijke boodschap, het scholen van gidsen en ambassadeurs, het meedenken over en afstemmen van duurzame initiatieven, het stimuleren van waardevol toerisme en spreiding én het monitoren van bezoek. De deelname van de beheerders wordt benoemd in zowel het programma als de begroting, maar om eerder genoemde reden niet op geld gezet. Ondertussen werken zij aan een maatregelenpakket dat in samenhang met dit programma worden vormgegeven om de integraliteit van de aanpak te waarborgen.

Educatie (partners: Waddencentra, Waddenvereniging)

Er zijn minstens 90 aanbieders van toeristische, recreatieve en educatieve activiteiten actief in het Nederlandse Waddengebied. Waaronder ondernemers, culturele instellingen, recreatiebedrijven, natuurorganisaties en -beheerders, bezoekers- en duurzaamheidscentra en educatieve instellingen. Ze doen allemaal hun best om bezoekers én bewoners adequaat te informeren over zowel

* Waddenzee Werelderfgoed, Waddencentra, Waddenvereniging, Natuurbeheerders, Vereniging Waddenzeegemeenten en Visit Wadden

** Zorgen dat mensen weten dat de Waddenzee Werelderfgoed is, zZorgen dat ze begrijpen waarom dat zo is en zorgen dat ze verantwoordelijkheid nemen voor de bescherming van het gebied.

de aantrekkelijkheid als kwetsbaarheid van het gebied. Helaas gebeurt dat niet op een herkenbare manier, met dezelfde insteek en een op elkaar afgestemde boodschap. Het werkpakket educatie brengt daar verandering in door in lijn met de werelderfgoedstatus het (trilaterale) verhaal van Waddenzee Werelderfgoed over te dragen aan zowel medewerkers, gidsen, ambassadeurs, ondernemers als bezoekers. En wel met een herkenbare/uniforme boodschap en dito uitstraling.

Het werkpakket bestaat daartoe uit de volgende deelprojecten:

- Het Verhaal; ontwikkelen Werelderfgoedverhaal en breed uitzetten (o.a. opleiden gidsen, inventarisatie interesse en pilot gidsenpool)
- Natuurlijk nodig; ontwikkelen gezamenlijk educatieprogramma en middelen, waaronder update bestaande programma's.
- Ambassadeursprogramma; trainen en samenbrengen ondernemers in het gebied m.b.t. verhaal van Waddenzee Werelderfgoed (= vervolg i.s.m. Visit Wadden, waddengemeenten).

Destinatiemanagement/Visit Wadden (partners Merk Fryslân, Marketing Groningen, DMO Noordkop i.o., Economic Board Groningen, VVV's en regio's)

Visit Wadden ontwikkelt zich door richting een Waddenbrede, Noord-Nederlandse samenwerking op het gebied van destinatiemanagement. Daarmee zorgt ze ervoor dat de gastvrijheidssector in de drie provincies (meer) geactiveerd wordt en een positieve impact heeft op de regionale natuur, het landschap, de gemeenschap én de economie. De specifieke kwaliteiten, aandachtspunten en economische positie van de verschillende regio's worden in de aanpak meegenomen. Niet elke regio heeft immers hetzelfde profiel, dezelfde behoeften en draaglast als het om bezoekers gaat. Destinatiemanagement kent de volgende deelprojecten:

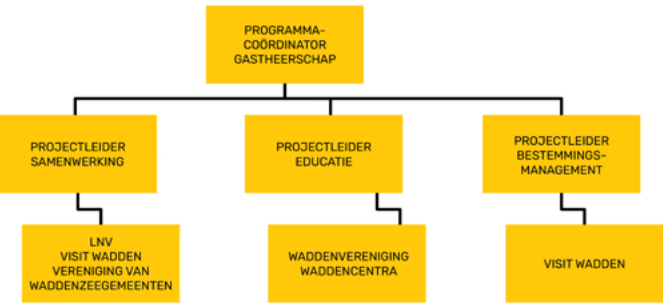
Coördinatie waardevolle bestemmingsontwikkeling (intermediaire netwerk en adviesfunctie m.b.t. activeren en ontwikkelen duurzame initiatieven door het mkb en non-profitorganisaties in het Waddengebied)

Bestemmingscommunicatie/vraagsturing (nadruk op duurzaam/regeneratief bezoek, de 'groene' boodschap en de spreiding van bezoekers in tijd en ruimte in overleg met o.a. beheerders).

Monitoring bezoek en programmaresultaten (vergaren data waarmee resultaten van PG gemonitord kunnen worden en waarmee zowel beleids- als bedrijfsmatig (beter) gestuurd kan worden op gewenst bezoek en gedrag).

Genoemde werkpakketten en deelprojecten kennen veel raakvlakken waarop onderling wordt samengewerkt en afgestemd. Zie hiervoor zowel de uitwerking van het programma, de TOC als de begroting.

ORGANISATIE

OUTPUT

De samenwerking en samenhang van de activiteiten binnen het Programma Gastheerschap die elkaar aanvullen en versterken dragen bij aan de brede welvaart in het Waddengebied (o.a. duurzame economische ontwikkeling en instandhouding leefbaarheid en voorzieningenniveau) en voorzien in de bescherming van Waddenzee Werelderfgoed (natuur, landschap en erfgoed).

Meer specifiek is de opbrengst van het programma:

- Betrokken partijen werken met dezelfde ambitie en doelen effectief en efficiënt samen.
- Bezoekers- en informatiecentra dragen het verhaal van Waddenzee Werelderfgoed op eenzelfde manier en niveau uit.
- Medewerkers, ondernemers en gidsen vertellen hetzelfde verhaal en brengen dezelfde boodschap rond Waddenzee Werelderfgoed.
- Waddenzee Werelderfgoed komt als merk in het gebied terug en is als zodanig herkenbaar
- Bewoners, bezoekers, ondernemers en toeristen zijn zich bewust van zowel de kwaliteit als kwetsbaarheid van het Waddengebied, houden daar vanuit interne motivatie rekening mee en dragen bij aan de instandhouding van het gebied (landschap, natuur, water en erfgoed)
- Bezoek verspreidt zich meer en beter over het gebied, daarbij rekening houdend met kwetsbare gebieden en perioden.
- De duurzame (economische) ontwikkeling van het gebied krijgt een stevige impuls, waarbij regionale verschillen in aanbod waar nodig zoveel mogelijk worden verkleind (regionale aanpak aanbodontwikkeling en bestemmingscommunicatie).

- Samenwerking tussen betrokken partijen en stakeholders in het gebied wordt geformaliseerd en geborgd voor de lange termijn.
- Er wordt informatie en data opgehaald en monitoring ontwikkeld waarmee zowel beleidsmatig als bedrijfsmatig (beter) gestuurd kan worden. En waarmee de aanpak van PG eventueel bijgesteld kan worden.
- Het programma levert een wezenlijke bijdrage aan de leefbaarheid en het voorzieningenniveau in het Waddengebied.
- De gastvrijheidssector - als belangrijke economische

pijler in het gebied - wordt meer geactiveerd, gestimuleerd en ondersteund om (duurzame) initiatieven te ontplooiën.

- Meer waardevolle toeristen en recreanten bezoeken het Waddengebied (zie outcome), gaan het waarderen en dragen bij aan de instandhouding (regeneratief bezoek) ervan.
- De duurzame ontwikkeling van recreatie en toerisme is onderdeel van - en kan aansluiten bij - gebiedsontwikkelingen en draagt bij aan belangrijke maatschappelijk opgaven en de brede welvaart in het gebied.

Begroting		
Werkpakket Samenwerking	€	390.918
Werkpakket Educatie	€	1.788.778
Werkpakket Destinatiemanagement	€	3.662.493
Programmacoördinatie	€	496.500
Onvoorzien	€	443.708
Totaal	€	6.782.397
*Voor specificatie van deze begroting verwijzen we naar Bijlage II		

Financiering		
Waddenfonds	€	3.391.199
provincie Noord-Holland	€	562.657
provincie Groningen	€	562.657
provincie Fryslân	€	562.657
overige publieke financiering	€	299.877
eigen bijdrage partners	€	1.403.350
Totaal	€	6.782.397

INTRODUCTIE

VAN VISIT WADDEN NAAR VALUE WADDEN

Gastheerschap in en rondom de Waddenzee kent vele vormen. Van de horecaondernemer die gastvrijheid hoog in het vaandel heeft staan, de gids die zijn/haar gezelschap het landschap en de natuur vol passie laat ontdekken, de marketeer die het gebied in al haar kleur en pracht op de kaart zet tot de beheerder, belangenbehartiger en bewoner die oog hebben voor zowel de kwaliteit als kwetsbaarheid van het gebied.

Alle betrokkenen verzorgen het gastheerschap vanuit hun eigen rol en perspectief. Altijd met de beste intenties. Met prachtige ervaringen en enthousiaste bezoekers als resultaat. Toch is het gastheerschap voor verbetering vatbaar. Het ontbreekt aan samenhang om het beste van twee werelden te realiseren: recht doen aan de ecologie van Waddenzee Werelderfgoed en meerwaarde creëren voor de economie én de leefbaarheid van het Waddengebied (ecologie, economie, welzijn).

De projectpartners realiseerden zich allengs dat die belangen soms conflicteren. En dat de inzet op gastheerschap niet eenduidig is. Zo kunnen activiteiten de recreatieve druk op kwetsbare gebieden - waar de natuurdoelstellingen al niet worden behaald - soms vergroten. Ook gaan voorlichtingsactiviteiten van (natuur)beheerders vaak voorbij aan het grotere verhaal van Waddenzee Werelderfgoed. Ook eilandbewoners die veel baat hebben bij bezoekers, signaleren dat het zo nu en dan ten koste gaat van hun woon- en leefomgeving. Bovendien sturen de provincies op zowel economie als ecologie, met elk eigen ambities en randvoorwaarden. Ook die liggen helaas niet altijd in elkaars verlengde.

Het Programma Gastheerschap geeft de samenwerking tussen de betrokken partners; (natuur)beheerders, Waddencentra, Waddenvereniging, Vereniging van Waddenzeegemeenten (VWG)*, Visit Wadden, Waddenzee Werelderfgoed en Programma Waddeneilanden, zo vorm dat ecologie, welzijn en economie elkaar versterken. Met de nadruk op de bijzondere natuur- en landschapskwaliteit van Waddenzee Werelderfgoed. Zoals ook verwoord in de (trilaterale) duurzaam toerisme strategie** is dat een aanpak:

“die ten volle rekening houdt met het ongeschonden karakter en ecologische eisen van het gebied en voorziet in een consistente benadering van toeristische activiteiten in het gebied”

Op de lange termijn spreekt dat wellicht voor zich, maar de realiteit is dat het op de korte termijn soms keuzes vraagt die niet altijd in het belang van de economie lijken te liggen. Lijken te liggen, want het overbrengen van de noodzaak daartoe, op zowel bewoners als bezoekers, biedt juist kansen. Kansen op toename van waardevol bezoek en het vergroten van de bewustwording dat we hier een – qua natuur, landschap en erfgoed – uniek gebied hebben. Wat aansluit bij onze gezamenlijke stip aan de horizon om van het Waddengebied de duurzaamste bestemming van Europa te maken.

Het Programma Gastheerschap hanteert de natuurbeheerdoelen als vertrekpunt voor de andere onderdelen. Beleving van de bijzondere kwaliteiten van Waddenzee Werelderfgoed biedt kansen om de bescherming te versterken. Het deelprogramma educatie geeft daar invulling aan. Die basis maakt de komst van een nieuwe doelgroep – de waardevolle bezoeker – en het sturen daarvan kansrijk. Dit in lijn van de beleidsdoelen van de drie provincies en betrokken dmo's. Dit alles gebeurt onder de paraplu/samenwerking van Waddenzee Werelderfgoed met inzet op onderlinge samenhang, begrip en een heldere rolverdeling.

Betrokken partijen committeren zich hier aan en zetten in op het aanvullen en versterken van elkaar. Waddenzee Werelderfgoed, Visit Wadden (VW), Waddenvereniging (WV), de Waddencentra (WC) en Vereniging van Waddenzeegemeenten (VWG) ontwikkelden daarvoor onderling afgestemde en samenhangende deelprojecten voor deze IKW-aanvraag. De (natuur)beheerders en Vereniging van Waddenzeegemeenten ondersteunen de deelprojecten van de partners en komen ook met eigen maatregelen die aansluiten op het programma. Vanuit de Beheerautoriteit Waddenzee loopt inmiddels een traject dat inzicht geeft in de (natuur)beheerambities ambities m.b.t. gastheerschap. De programmapartners worden hierbij betrokken. Net zo goed als het Programma Gastheerschap voorziet in de inzet van beheerders op de verschillende deelprojecten. Daarmee is van meet af aan in de zo gewenste en noodzakelijk samenhang, integrale aanpak en samenwerking voorzien.

H1. VISIE EN AMBITIE

1.0 INLEIDING

Het Waddengebied is gevarieerd, van terpen en wierden via weilanden en akkerbouwland over kwelders naar de Waddenzee en vervolgens de eilanden met kwelders, polders, duin, bos en strand. Het is allemaal verbonden met de Waddenzee, ons enige natuurlijke werelderfgoed dat we delen met Duitsland en Denemarken. Een gebied om trots op te zijn.

Het is bijzonder om zo'n waardevol natuurgebied te hebben waar je zorgvuldig wilt omgaan met bezoek op de soms relatief drukke plekken (m.n. de eilanden). Ook zijn er andere uitdagingen. Zo staat het gebied onder druk door bijvoorbeeld klimaatverandering, visserij, energie- en delfstoffenwinning, scheepvaart, infrastructuur en hier en daar ook door recreatie en toerisme.

Het Programma Gastheerschap Waddengebied lost deze uitdagingen niet op, maar leidt tot een integrale samenwerking en zorgvuldige omgang met de kwetsbaarheden van natuur en landschap.

Wat doen we?

Om een en ander te realiseren slaan partijen als provincies, waddengemeenten, Visit Wadden, bezoekerscentra, natuurorganisaties en beheerders de handen ineen om te komen tot het Programma Gastheerschap. Gebaseerd op vier pijlers:

- Samenwerking; één Waddenzee, één werelderfgoed
- Natuurbeheer; Waddengebied als het best beschermde en bewust beleefbare werelderfgoed*
- Educatie; het Waddengebied als het best begrepen, meest bijzonder natuurlijk werelderfgoed
- Destinatiemanagement; Waddengebied als meest duurzame werelderfgoedbestemming

Elke pijler kent verschillende onderdelen met veel dwarsverbanden. Geen daarvan staat op zichzelf (zie bijlage 1, TOC).

1.1 VERTREKPUNT

In 2014 stelden Duitsland, Nederland en Denemarken de duurzaam toerisme strategie vast, mede ondertekend door de overheden in het Waddengebied en actoren in de toeristische sector. Met als hoofdlijnen:

- Zorgen dat mensen weten dat de Waddenzee Werelderfgoed is.
- Zorgen dat ze begrijpen waarom dat zo is.

- Zorgen dat ze verantwoordelijkheid nemen voor de bescherming van het gebied.

Dit alles gecombineerd met gedegen bestemmingscommunicatie moest ertoe leiden dat natuurbeheer, landschap en daarmee ook recreatie en toerisme profiteren van de werelderfgoedstatus. Het IKW programma Versterken en Vermarkten Werelderfgoed is sinds 2018 één van de belangrijkste wijzen waarop het Nederlands waddengebied invulling geeft aan de duurzaam toerisme strategie.

Daarbij is er door de inspanningen van Visit Wadden - waarin de drie Noordelijke dmo's en regiomarketeers samenwerken - de nodige vooruitgang geboekt in het onder de aandacht brengen van het gebied bij met name recreanten, toeristen alsook ondernemers en bewoners. In het verlengde daarvan wordt er werk gemaakt van het ontwikkelen van (bij het gebied passend) duurzaam aanbod.

Ondertussen doen terreinbeheerders, waddencentra en ngo's in het gebied hun best bezoekers adequaat te informeren over de bijzondere natuur- en landschapskwaliteit. Én hoe daarmee om te gaan. Wat zeker noodzakelijk is op de eilanden, waar het (massa)toerisme ten koste dreigt te gaan van zowel de natuur als leefbaarheid. Helaas gebeurt dat alles te sporadisch en los van elkaar, waarbij ook de accenten - en bijvoorbeeld de binding met het Werelderfgoed per regio - (sterk) verschillen. Zo is het in delen van de Waddenkust belangrijk bezoekers te attenderen op de mogelijkheden die het gebied hen biedt, waarbij het accent ligt er vooral ook zorgvuldig mee om te gaan.

Positief is dat genoemde partijen elkaar in de afgelopen jaren binnen diverse projecten en programma's in het gebied troffen en meer opzochten. Mooi voorbeeld daarvan is de (nog premature) tot stand gekomen afstemming tussen de bezoekerscentra in *Dutch Wadden Sea Centres**, in dit document 'waddencentra' genoemd. Maar ook die tussen bijvoorbeeld Visit Wadden, Waddenvereniging, IVN en LNV in het Ambassadeursprogramma.

Juist op basis van die positieve ervaringen willen de partijen de samenwerkingen uitbouwen, structureren én formaliseren binnen het Programma Gastheerschap. Daarbij spraken ze naar elkaar uit zich te scharen achter het gezamenlijke belang en de volgende ambitie:

De unieke natuur-, landschap- en erfgoedkwaliteiten van het Waddengebied koesteren en bewaken en de leefbaarheid in stand houden

* Oldambt, Eemsdelta, Het Hogeland, Noardeast-Fryslân, Waadhoeke, Harlingen, Südwest-Fryslân, Hollands Kroon, Den Helder

** Duurzaam Toerisme in de Bestemming Werelderfgoed Waddenzee, 2014

* Stichting Texels Museum (waaronder Ecomare), De Marel Texel, Stichting Tonnenloods (Terschelling), Stichting Ameland Museum, Informatiecentrum Het Baken (Schiermonnikoog), De Helderse Vallei en Fort Kijkduin (Den Helder), Afsluitdijk Wadden Center (Kornwerderzand), Stichting Werelderfgoedcentrum i.o. (Lauwersoog), Muzee Aquarium Delfzijl.

Deelname beheerders

Waar Waddenzee Werelderfgoed, Visit Wadden, Wadden-centra en educatieve partners hun onderdeel van het activiteitenprogramma (deelprojecten) kunnen invullen en budgetteren, en eind 2024 in gang zetten, gaan de beheerders hun inzet nader concretiseren. Zij doen niet mee als partner met een eigen werkpakket, maar committeren zich aan het programma (zie bijlage 2) waar nadrukkelijk aan is meegewerkt. Ze draaien dan ook (voor eigen rekening) mee in de activiteiten van de drie werkpakketten, waarbij hun bijdrage expliciet wordt benoemd en ook terugkomt in de begroting (zonder dat op geld te zetten).

1.2 NUT, NOODZAAK EN SCOPE

Het is begrijpelijk dat de educatie-, beheer- en bestaatsmanagement organisaties (dmo's) en Waddenzee Werelderfgoed de handen de komende jaren ineen slaan om genoemde ambitie te realiseren. Dat kan immers onmogelijk los van elkaar.

De voordelen van het initiatief zijn evident en sluiten bovendien naadloos aan bij een van de doelen van het Programma Versterken Werelderfgoed Waddenzee: 'het ontwikkelen van toeristisch-recreatieve netwerken en samenwerking.'

De integrale samenwerking, netwerkvorming en duurzame aanbodontwikkeling binnen het Programma Gastheerschap leidt tot de next step in:

- Een betere bescherming van de natuur- en landschapen erfgoedwaarden van het Waddengebied en UNESCO Waddenzee Werelderfgoed
- Een gezamenlijk (uniform) verhaal en boodschap, met op elkaar afgestemde (gebiedsgerichte) doelen, acties, voorlichting en communicatie. Waarin de waardebeleving van het Waddengebied centraal staat.
- Het beter/eenduidiger informeren/leiden/sturen van bezoekers het jaar rond: de juiste bezoeker, op het juiste moment op de juiste plek, daarbij rekening houdend met zowel de natuur- en landschapswaarden van het gebied als de regionale economische verschillen en behoeften.
- Het adequaat ondersteunen, betrekken en informeren van ondernemers in het gebied m.b.t. aanbodontwikkeling en de bijzondere kwaliteiten en kwetsbaarheden van het gebied.
- Het borgen van een duurzame, formele samenwerking die op termijn kostenbesparend werkt.

Er is sprake van urgentie m.b.t. de bescherming van het Waddengebied. Denk aan het dreigende verlies van de Werelderfgoedstatus, indien de natuurwaarden met handen en voeten worden getreden (negatieve prikkel). Ook is er in het gebied veel te doen rond energie- en

delfstoffenwinning, de N2000 status van natuurgebieden als de Boschplaat en Het Oerd (verruiging), groei van het eilandtoerisme, bodemberoering door vissers, scheepvaart op het Wad, verzilting van de Waddenkust, verdroging van de eilandpolders en de kwetsbaarheid van natuur en landschap bij overmatig bezoek. Niet zonder reden wordt er van overheidswege (LNV) werk gemaakt van een Beleidskader Natuur.

Genoemde opgaven vragen om oplossingen en samenwerking waarin voorlichting en bewustwording - naast duurzame aanbodontwikkeling, geleiding en sturing - belangrijk zijn. De Waddencentra en beheerders nemen hierin het voortouw. De gastvrijheidssector is daarbij een onmisbare speler. Uit economisch belang én vanuit de Brede Welvaart gedachte. De eilanden drijven immers op deze sector, zowel qua werkgelegenheid als instandhouding van de leefbaarheid en het voorzieningenniveau. Maar ook aan de Waddenkust komt de Brede Welvaart zonder de gastvrijheidssector verder onder druk te staan. Zeker nu de agrarische sector het steeds moeilijker krijgt, o.a. door klimaatverandering (verzilting) en stikstofproblematiek, en jongeren weinig perspectief zien en vertrekken. Niet zonder reden is één van de doelen van het IKW Programma Versterken: 'verbreding en kwalitatieve verbetering van het toeristisch-recreatief aanbod.'

Scope

Binnen deze integrale aanpak, dient er gebiedsgericht geopereerd te worden. Elk gebied heeft immers zijn eigen karakteristieken, aanpak en (betrokken) organisaties. Zo is de problematiek op de eilanden anders dan aan de kust (massatoerisme versus plaatselijk ruimte voor toerisme en recreatie). Ook spelen er in het Noord-Hollandse Waddengebied andere zaken (o.a. minder bekendheid/associatie met Waddengebied) dan in het Groninger Waddengebied (achterblijvend aanbod en bezoek), terwijl ook de Friese Waddenkust minder bekend is als vakantiebestemming. Net zo min als men langs de kust het aanbod voldoende kent en weet hoe men zich meerdere dagen kan vermaken. Hier liggen nog belangrijke opgaven.

Het Programma Gastheerschap houdt binnen haar integrale aanpak en samenwerking dan ook rekening met een zekere mate van differentiatie, dan wel een meer gebiedsgerichte aanpak. Wel uniform is de wijze waarop het Waddengebied wordt gecommuniceerd, zodat Waddenzee Werelderfgoed overal herkenbaar is en er een adequate wisselwerking (en uitwisseling van content) ontstaat tussen de verschillende deelnemers en gebieden.

Bekend en wenselijk is ook dat initiatieven op het gebied recreatie en toerisme meegenomen worden in de ruimtelijke ontwikkelingen (denk aan dijkversterking/havenontwikkeling) en bijdragen aan de maatschappelijke opgaven waar het gebied voor staat. Dan hebben we het niet alleen

over het de instandhouding van het voorzieningenniveau en de leefbaarheid, maar bijvoorbeeld ook over het bieden van toekomstbestendige werkgelegenheid en combinaties die gemaakt kunnen worden met de verduurzaming van de landbouw en voedselketen (agrotourisme en eerlijke (streek)producten.) Ontwikkelingen die zowel de prioritaire doelgroep van Visit Wadden (kwaliteitsbezoekers) als beheerders aanspreken. Accenten ook die in het nieuwe Meerjarenprogramma (2024 - 2026) van het IKW worden meegenomen en -gewogen.

Net zo goed als het IKW het belang van het meenemen van duurzame (IKW) programma's als Wad gaat Om, Waddengastronomie en Programma Cultuurlandschap in het verhaal, de educatie en de communicatie van het Programma Gastheerschap benadrukt.

1.3 AMBITIE

Het Programma Gastheerschap richt zich op - het in samenwerking - adequaat afstemmen van de natuur-, maatschappelijke- en economische belangen in het Waddengebied. Met het accent op eenduidige voorlichting, educatie en communicatie waarin zowel de uniciteit en belevingswaarde van het gebied als haar kwetsbaarheden consequent en uniform voor het voetlicht worden gebracht. Dit met de ambitie een wezenlijke bijdrage te leveren aan de bescherming van de waarden van natuur, landschap en (cultureel)erfgoed alsook de Brede Welvaart in het gebied en de spreiding van bezoekers. Met als concrete stip aan de horizon dat het Waddengebied in 2030 de meest duurzame bestemmingen van Europa is.

In 2030 is het Waddengebied de meest duurzame bestemming in Europa

Programma Gastheerschap draagt bij aan de brede welvaart in het gebied en voorziet in de bescherming van natuur, landschap en erfgoed

1.4 HOOFDDOEL EN UITGANGSPUNTEN WADDENFONDS EN IKW

Waddenfonds

Het Programma Gastheerschap draagt in de eerste plaats bij aan Hoofddoel III van het Uitvoeringsprogramma Waddenfonds:

Duurzame economische ontwikkeling in het Waddengebied, dan wel gericht zijn op een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het Waddengebied en direct aangrenzende gebieden

Thema:

Duurzame recreatie en duurzaam toerisme

Spec. doel 31:

Versterken toeristisch aanbod in de vorm van meer belevingsmogelijkheden, attracties en arrangementen gebaseerd op de kernwaarden en passend binnen de verhaallijnen van Programma Visit Wadden

Spec. doel 32:

Verduurzamen recreatief-toeristisch aanbod

Spec. doel 34:

Versterken gastheerschap en bewustwording Werelderfgoed Waddenzee

Programma Gastheerschap draagt op vele manieren en via diverse activiteiten en middelen bij aan deze doelen (zie ook output & outcome, paragraaf 2.3). Denk alleen al aan het on- en offline ontsluiten van het recreatief en educatief aanbod door Visit Wadden en de Waddencentra, met de accenten op duurzaamheid, uniciteit, beleefbaarheid als ook de kernwaarden en de kwetsbaarheid van het gebied. Aspecten die ook in het Verhaal van Waddenzee Werelderfgoed en het educatieprogramma naar voren komen. Een aanpak waar de beheerorganisaties belang bij hebben met het oog op bewustwording m.b.t. de kwetsbaarheid van het gebied en spreiding van bezoek. Hetzelfde geldt voor de bewoners en bezoekers waar het programma zich op richt: de natuur- en cultuurliefhebbers die oog hebben voor zowel de belevingswaarde, de historie als de kwetsbaarheid van het gebied.

Overduidelijk is dat het programma zich inzet voor het verduurzamen van het beleefbaar aanbod (aanbodontwikkeling Visit Wadden, paragraaf 2.1.4) en het versterken van het gastheerschap en de bewustwording van de kwetsbaarheid van zowel de natuur- als landschapswaarden, waarbij ook water- en bodemkwaliteit van de Waddenzee worden meegenomen. Items die zowel onderdeel uitmaken van het ambassadeursprogramma - richting ondernemers en indirect bezoekers - als het educatieprogramma.

Het programma draagt direct en indirect bij aan duurzame werkgelegenheid, de leefbaarheid en instandhouding van het voorzieningenniveau in het gebied. Onder meer door (duurzaam) ondernemen te stimuleren (aanbodontwikkeling en ambassadeursprogramma), maar ook door in te zetten op doelgroepen die minder seizoensgebonden zijn (kwaliteitstoerist) en door bezoek te stimuleren zich over het gebied te verspreiden en rekening te houden met de kwetsbare gebieden (bestemmingscommunicatie). Daarmee dragen de bezoekers jaarrond bij aan reuring en inkomsten in het gebied. Ook wordt het eenvoudiger om te zorgen voor continue werkgelegenheid en toekomstbestendige banen in de gastvrijheidssector die zo belangrijk is voor deze regio. Bezoekers worden bovendien gemotiveerd (educatie en communicatie) een bijdrage te leveren aan het landschap, bijvoorbeeld door collectieve schoon-

maakacties en onderhoud van natuurterreinen (regeneratief bezoek).

Versterken natuur- en landschapswaarden

Ook draagt het programma bij aan andere doelen van het Waddenfonds. Betere bescherming van de natuur- en landschapswaarden van het gebied is een belangrijke drijfveer van het programma. Onder meer door beter te sturen op bezoek en door de uniciteit, kwetsbaarheid en waarde daarvan in zowel de communicatie als het educatieve programma een prominente plek te geven. Niet alleen richting bezoekers, maar ook richting bewoners en ondernemers die als ambassadeurs van het gebied optreden.

Bovendien participeert/ondersteunt het programma initiatieven die ook de natuur- en landschapswaarden omarmen. Denk aan Het Wad gaat Om, Wij en Wadvogels, Wadden-gastronomie, maar bijvoorbeeld ook aan het eenduidig informeren/opleiden van medewerkers en gidsen die hetzelfde verhaal van Waddenzee Werelderfgoed gaan vertellen.

IKW

Het Programma Gastheerschap is de feitelijke doorontwikkeling van de programmeerlijn ‘Vermarkten Waddenzee Werelderfgoed’, aangevuld met onderdelen van de lijn ‘Versterken Waddenzee Werelderfgoed’.

Het opgaveteam Versterken en Vermarkten Werelderfgoed meent dat het initiatief voldoet aan de verwachtingen en pleitte recent, richting de Stuurgroep Waddenprovincies (preadvies) voor continuering van de activiteiten van Visit Wadden, maar dan gericht op een uitbreiding van taken op het niveau van duurzaam destinationmanagement (aanbodontwikkeling, communicatie en monitoring) en binnen het integrale Programma Gastheerschap.

Uitgangspunten Waddenfonds

Programma Gastheerschap sluit aan bij de uitgangspunten van het Waddenfonds, zoals onderstaand toegelicht.

Waddenspecifiek

Programma Gastheerschap heeft betrekking op het werkgebied van het IKW/Waddenfonds en draagt bij aan belangrijke kernkwaliteiten van dat gebied. Niet alleen door te investeren in educatie en voorlichting richting bewoners, bezoekers en ondernemers m.b.t. de bijzondere kwaliteiten en kwetsbaarheden in het gebied, maar ook door in te zetten op duurzaam/regeneratief toerisme en bijbehorende doelgroepen.

Additioneel

De activiteiten en inzet van het programma is additioneel op zowel de reguliere taken van betrokken deelnemers als op de benadering van doelgroepen. Waar bijvoorbeeld de dmo's en bezoekerscentra tot op heden elk hun

eigen boodschap vertolken en accenten leggen, voorziet Programma Gastheerschap in een uniforme boodschap en gezamenlijk educatieprogramma gericht op de Waddenzee als (internationaal), beschermd erfgoed.

Waar de centra een zeer divers publiek verwelkomen en aanspreken, zet Visit Wadden inmiddels specifiek in op de zogenaamde waardevolle toerist en bewoner. Dit in samenhang en -spraak met de Waddencentra en beheerders. Bovendien draagt Visit Wadden via advies, coördinatie, voorlichting, ondersteuning en communicatie bij aan de ontwikkeling van nieuwe, duurzame initiatieven/investeringen in het gebied (zie aanbodontwikkeling, paragraaf 2.1.4). Zowel publiek als privaat.

Integraliteit

Programma Gastheerschap omvat een integrale samenwerking en afstemming tussen de belangrijke stakeholders in het gebied die zowel bewoners, bezoekers als ondernemers wijzen op de uniciteit en kwetsbaarheid van het gebied. Dit vanuit één overkoepelende visie en ambitie en met een uniforme boodschap.

Programma Gastheerschap sluit daarmee aan bij bestaande visies, beleid en ontwikkelingen in het gebied. Denk daarbij aan de bijdrage die het levert aan de bewustwording van de kwetsbaarheid van het gebied. Maar ook aan de leefbaarheid, waaronder de instandhouding van het voorzieningenniveau, en de spreiding van bezoekers over de seizoenen én locaties (bestemmingscommunicatie). Zie hiervoor ook paragraaf 1.5 waarin de aansluiting op - en bijdrage aan - bestaande beleid kort nader wordt benoemd.

Toekomstbestendig

Door de bescherming van natuur en landschap voorop te stellen, creëren we een toekomstbestendige basis voor beleving. De continuïteit van het programma is lastig te onderbouwen. Voor een dergelijk programma is deels structurele financiering vanuit de overheid nodig. Wellicht in de toekomst minder omdat de basis is gelegd, maar toch.

Een en ander blijkt bijvoorbeeld uit het door de Stuurgroep Waddenprovincies overgenomen preadvies van het opgaveteam Versterken en Vermarkten m.b.t. de toekomstige noodzaak en financiering van het Programma Gastheerschap. Maar ook uit het advies van bureau Ginder m.b.t. de financiering van Visit Wadden.

De komende jaren wordt er - in lijn met de Waddenagenda 2050 - gekeken naar continuering en aanvulling van de noodzakelijke middelen, wellicht via het Kustfonds (in onderzoek) of via Europese subsidieprogramma's. Daarbij in ogenschouw nemend dat wanneer de basis - bijvoorbeeld van het educatieprogramma - is gelegd, er minder

middelen nodig zullen zijn. Hetzelfde geldt inmiddels voor de middelen voor de vraagsturing van Visit Wadden.

1.5 VIGEREND BELEID

Ambities en doelen van Programma Gastheerschap liggen in lijn met de koers die zowel de provincies, regio's als natuur- en systeemorganisaties varen als het gaat om het beschermen van kwetsbare natuur en landschap - waaronder het Waddengebied - als ook het spreiden van toerisme en recreatie over de regio en de seizoenen. Met als insteek dat het toeristisch/recreatief gebruik op natuurlijke wijze samenvalt met de kernkwaliteiten van het gebied, bijdraagt aan de brede welvaart/leefbaarheid en - waar mogelijk - ook aan de transities waar ook het Waddengebied voor staat (klimaat, biodiversiteit, landbouw, natuur).

In het kader van deze aanvraag gaan we kort in op de bijdrage van het Programma Gastheerschap aan de brede welvaart in het gebied (SDG's) en het Uitvoeringsprogramma van het Waddengebied 2050. Daarnaast zet de Beheerautoriteit Waddenzee in haar beheerplan (juni 2023) in op het versterken van (eenduidige) educatie, communicatie en gastheerschap op basis van de Werelderfgoed-status. Feitelijk waar het Programma Gastheerschap voor staat en gaat.

De drie provincies zitten op dezelfde lijn als het gaat om de inzet op duurzaam aanbod en bezoek én het versterken van de brede welvaart in met name de met krimp (kust) en overlast (eilanden) bedreigde regio's. Tevens wordt onderkend dat de gastvrijheidssector kan bijdragen aan - en aansluiten op - gebiedsontwikkelingen die o.a. in het teken staan van de klimaatopgave (dijkversterking), de landbouwtransitie, de natuuropgave en een circulaire economie.

Beleidsnota's als het programmaplan Gastvrij Fryslan (2024 - 2028) en de Strategische Visie Vrijtijdseconomie Provincie Groningen 2021 - 2030 onderschrijven deze meer integrale aanpak en de waarde die men hecht aan zowel de duurzame als economisch rol van de gastvrijheidsector in het waddengebied.

Zo wil Groningen via het Programma Gastheerschap een plus zetten op de uitvoering van het huidige programma Vrijtijdseconomie, zoals belegd bij het Economic Board Groningen. Het Programma Gastheerschap biedt het EBG - en haar vrijetijds makelaar(s) - gelegenheid om extra inzet te plegen langs de Groninger Waddenkust. Bijvoorbeeld om de ontwikkeling van nieuwe aanbod te activeren en begeleiden. Maar ook om het organiserend vermogen van de vrijetijdssector te vergroten (e.a.. conform uitvoerings-

programma 2024-2027 'Groeiend Gastvrij'). De provincie Groningen zet daarbij in op een actieve samenwerking tussen de uitvoeringsorganisaties* die actief zijn op het gebied van de vrijetijdseconomie.

In Fryslân wordt in dezelfde lijn werk gemaakt van een formele samenwerking tussen Merk Fryslân, Innovatiepact Fryslân, Marrekrite (routebureau), Toerisme Alliantie Friesland (TAF) en Planbureau Fryslân.

In haar Visie Recreatie en Toerisme 2030, zet ook Noord-Holland in op een meer sturende functie in destinationmanagement, met als ambitie dat de gastvrijheidssector een optimale bijdrage levert aan economie, leefbaarheid, behoud van cultuur en natuur en preventieve gezondheidszorg. Daarbij dienen de kwaliteiten van natuur, landschap, cultuur en ondernemerschap zo goed mogelijk te worden ingezet voor een duurzame toeristisch-recreatieve ontwikkeling. Binnen de 4 Noordkop-gemeenten wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuw programma voor de vrijetijdssector. Het Waddengebied krijgt daarbij extra aandacht.

Tevens zijn er positieve gesprekken gevoerd met de Vereniging van Waddenzeegemeenten (VWG), die enthousiast zijn over het initiatief, dit steunen en het als een belangrijke invulling zien van het Programma versterking recreatie en toerisme langs de Waddenkust (UP14 van Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2016). Er is ook bestuurlijk draagvlak om VWG als partner te laten deelnemen aan de aanvraag.

Sustainable Development Goals (SDG's)

Het Programma Gastheerschap draagt bij aan de SDG's/Brede Welvaart die door betrokken overheden in het gebied worden omarmd. Denk aan het realiseren/stimuleren van Waardig Werk en economische groei (SDG8, toekomstbestendige banen en duurzaam toerisme), Duurzame gemeenschappen (SDG11, o.a. inspanningen tot behoud natuurlijk en cultureel erfgoed), Verantwoorde consumptie en productie (SDG12, o.a. communicatie rond verantwoord ondernemen, recreëren en consumeren (streekproducten)), Klimaatactie (SDG13, o.a. organisatie Dag van het Wad, stimuleren en communiceren verlagen footprint) en natuur waar het programma om draait: het beschermen van natuur, landschap en alles wat er leeft (SDG14 en SDG15).

UP Agenda Waddengebied 2050

Het Programma Gastheerschap ziet recreatie en toerisme in het Waddengebied niet als doel op zich, maar als een belangrijk middel om de opgaven op het terrein van leefbaarheid, circulariteit en duurzame groei in het

* EBG, Marketing Groningen, het routebureau, Generation Hospitality (Noorderpoort), de RUG zijn belangrijke uitvoeringsorganisaties in het Groningse VTE domein

Waddengebied te versterken. Het programma vergroot de bewustwording van de natuur- en landschapswaarden via een integraal programma waarin communicatie, voorlichting en educatie op elkaar zijn afgestemd. Met als brede doelgroep: bewoners, bezoekers, ondernemers en toeristen.

Daarbij sluiten we aan bij het Uitvoeringsprogramma van de Waddenagenda 2050 (2021 - 2026) genoemde veranderdoelen op het terrein van recreatie en toerisme (paragraaf 2.7):

1. Bewustwording van de natuur- en landschapswaarden van het werelderfgoed vergroten.
2. De natuurbeleving duurzamer en meer verantwoord maken met beter gastheerschap.
3. Ervaringen van bezoekers beter laten aansluiten bij de verwachtingen.

Doelendocument Agenda Waddengebied

Het doelendocument van de Agenda Waddengebied 2050 gaat meer specifiek in op bovenstaande doelen m.b.t. Recreatie en Toerisme in het Waddengebied. Ze maakt daarbij duidelijk onderscheid tussen de Waddenkust en de Waddeneilanden. Het Programma Gastheerschap sluit hier op menig punt op aan:

Waddenkust

- Meer recreatieve toeristische voorzieningen langs de Waddenkust, passend bij de lokale doelen en ruimtelijke principes (aanbodontwikkeling) - ER1
- Kustzone integraler benadering (o.a. zoneringsplan Waddenkust, beheerders) - ER2
- Recreatieve verbindingen langs en naar kust verbeteren (aanbodontwikkeling, o.a. dagrecreatieve netwerken) ER3

Waddeneilanden

- Een duurzamere balans op de eilanden creëren tussen ontwikkeling van recreatie en toerisme en de effecten op leefbaarheid, landschap, natuur, cultuur en drinkwater- en energievoorziening (destinatiemanagement en educatie) ER5
- Het recreatieaanbod op de Waddeneilanden versterken met als uitgangspunt kwaliteit voor kwantiteit (aanbodontwikkeling) ER6
- Inzetten op verduurzaming van het recreatieve aanbod en het vervoer (aanbodontwikkeling en educatie (o.a. erede)) ER7

Waddenzee

- Vaarrecreatie op de Waddenzee en verstoring beter met elkaar in balans brengen (destinatiemanagement en educatie) ER9

Waddenkust, Waddenzee en Waddeneilanden

- Bewustwording van de natuurwaarden en het Werelderfgoed vergroten (bestemmingscommunicatie, educatie en zonering) ER10
- Natuurbeleving duurzamer en verantwoord maken met beter gastheerschap (programma Gastheerschap) ER11
- De ervaring van bezoekers van het Waddengebied beter aan laten sluiten bij de verwachtingen (programma Gastheerschap) ER12

1.6 STAATSTEUN

De vraag of er sprake is van staatssteun is afhankelijk van vijf cumulatieve criteria zoals benoemd in artikel 107 lid 1 VWEU. Dat wil zeggen dat aan alle voorwaarden moet worden voldaan alvorens er sprake is van staatssteun. Decentrale overheden dienen elke steunverlening te toetsen aan deze criteria. Een steunverlening van de overheid die voldoet aan alle criteria kwalificeert als staatssteun. Dit brengt bepaalde verplichtingen voor decentrale overheden met zich mee. De criteria gesteld in artikel 107 lid 1 VWEU zijn:

- De steun wordt verleend aan een onderneming die een economische activiteit verricht.
- De steun wordt door staatsmiddelen bekostigd
- Deze staatsmiddelen verschaffen een economisch voordeel dat niet via de normale commerciële weg zou zijn verkregen (non-marktconformiteit)
- De maatregel is selectief (het geld voor één of enkele ondernemingen of een specifieke sector/regio)
- De maatregel vervalst de mededinging (in potentie) en (dreigt te) leiden tot een ongunstige beïnvloeding van het handelsverkeer in de EU.

Er is alleen sprake van staatssteun als aan alle vier criteria wordt voldaan en daar is in alle gevallen (samenwerkingspartners) geen sprake van. Voor een aantal partijen geldt dat ze een Anbi-status hebben (uitgesloten), de overige deelnemers ondertekenen hiervoor een verklaring de-minimissteun (zie bijlagen).

Los hiervan valt het gros van de activiteiten/deelprojecten onder de groepsvrijstellingsverordening (vb. artikel 53 (instandhouding (natuur)erfgoed) en art.31 (opleidingssteun). Dit ten overvloede.

H2. HET PROGRAMMA

2.1 WERKPAKKETTEN

Het Programma Gastheerschap telt de drie werkpakketten Samenwerking, Educatie en Destinatiemanagement die logisch samenhangen met natuurbeheer (zie figuur). Als eerder beschreven (paragraaf 1.1) committeren de beheerders zich aan het programma en participeren ze in de samenwerking én activiteiten van de drie werkpakketten. Daarin worden ze ook expliciet genoemd. Een andere belangrijke partner die meedraait in de werkpakketten is de Vereniging van Waddenzeegemeenten, maar dan meer in een ondersteunende rol.

De onderlinge samenhang tussen de werkpakketten is helder. Samenwerking stuurt op gastheerschap, vanuit het perspectief Waddenzee Werelderfgoed. Natuurbeheer legt een basis voor de ambities vanuit de beheerdoelen. Educatie koppelt voorlichting en beleving aan behoud en bescherming. Destinatiemanagement borduurt hierop voort en biedt de mogelijkheid om waardevol aanbod en bezoek te realiseren en monitoren, om daarmee zowel economisch perspectief te creëren als bij te dragen aan de natuur, maatschappelijke en economische doelstellingen (Brede Welvaart) in het gebied.

Genoemde werkpakketten bestaan uit deelprojecten die onderling samenhangen en waar mogelijk bijdragen aan onderdelen uit de overige werkpakketten (zie ook TOC, bijlage 1). Waar dat het geval is, wordt dat benoemd en meegenomen in de aanpak en budgettering.

2.1.1 Werkpakket Samenwerking

Het Programma Gastheerschap is een uniek samenwerkingsprogramma, waarbij actoren die contact hebben met

bezoekers en bewoners de handen ineen slaan voor een toekomstbestendige beleving van het Waddengebied. Deze samenwerking is niet van tijdelijke aard. Binnen dit werkpakket gaan we voor eenduidigheid en borging van zowel de samenwerking als de resultaten van het programma.

Belangrijk is ook dat de samenwerking naar buiten toe tastbaar en zichtbaar wordt gemaakt. Daarom ontwikkelen we een eenduidige boodschap én herkenbare uitstraling. Zo kan het niet zo zijn dat er op één plek vier verschillende borden van even zoveel organisaties staan. We willen de herkenbaarheid en eenheid van Waddenzee Werelderfgoed ook terugbrengen in de uitstraling van iedere gastheer. Dat kan bijvoorbeeld door het zichtbaar dragen van het werelderfgoed logo. Voor bewoners, bezoekers en stakeholders wordt de samenwerking en de herkenbaarheid daarvan een teken van betrouwbaarheid, 'sign of approval'. De bestemmingscommunicatie speelt hierin een belangrijke rol.

Wat heeft Samenwerking nodig van Beheer

Eenduidigheid in alles wat we doen op het terrein van gastheerschap, waarbij we de natuur en het landschap als uitgangspunt nemen. Om dat te bewerkstelligen is de wisselwerking met beheerders cruciaal. Het gaat dan over een breed begrip over doel en knelpunten van natuurbeheer, vertaalt naar het handelingsperspectief van het programma en de rol van de beheerders als sparringpartners. Concreet betekent dit:

- Meedenken over- en participeren in een efficiëntere en effectievere overlegstructuur
- Beheerperspectief inbrengen in waddenfestival
- Meedenken en -bepalen over hoe we naar meer eenheid kunnen komen in de uitstraling (kleding en borden) om dit ook mede uit te voeren.
- Het beheerperspectief inbrengen in de erecodes.

Aanspreekpunt en afstemming

Eén Waddenzee, één Werelderfgoed is het trilaterale startpunt van dit werkpakket. Binnen dit werkpakket is de vereniging van Waddenzeegemeenten (VWG) het centrale aanspreekpunt. Dit in de vorm van de programmamanager die met het Programma Gastheerschap (deels) invulling geeft aan het uitvoeringsprogramma van de Waddengenda 2050 (thema R&T). De programmamanager vervult namens de 9 kustgemeenten een aanjagende, coördinerende en faciliterende rol en werkt daarbij nauw samen met de coördinator Waddenzee Werelderfgoed.

Het werkpakket Samenwerking beoogt in zijn algemeenheid een aantal belangrijke zaken binnen de samenwerking en afstemming op stoom te brengen, zodat het op termijn onderdeel kan worden van de reguliere activiteiten

De coördinator Waddenzee Werelderfgoed stemt de voort-

gang van het programma af met de buitenlandse partners binnen de netwerkgroep Sustainable Tourism. De werkzaamheden van de coördinator Waddenzee Werelderfgoed binnen dit programma kennen de reguliere werkzaamheden. Bijlage 3 biedt per onderdeel een overzicht van wat er onder reguliere werkzaamheden van de coördinator valt en wat additioneel is.

De inzet van de coördinator Waddenzee Werelderfgoed valt buiten deze IKW-aanvraag en is dus **niet in de begroting meegenomen**. Uitgangspunt is dat de coördinator in 2025 en 2026 maximaal 200 uren in het programma investeert, voor 2027 en 2028 wordt de inzet nader bepaald. De bijdrage wordt elk jaar vastgelegd in het werkplan van de coördinator.

De rol van de programmamanager VWG binnen zowel dit werkpakket als de overige werkpakketten is beschreven in bijlage 4. De daarin benoemde activiteiten komen ook terug in de begroting (i.t.t. die van de coördinator Waddenzee Werelderfgoed!).

Doelen Werkpakket Samenwerking

In 2028 bezit het Waddengebied:

- een tastbare en werkbare samenwerking(structuur)
- een effectieve, onderlinge afstemming tussen de verschillende betrokkenen en
- belanghebbenden
- herkenbaarheid
- een erecode voor water- en landrecreatie
- een doorlopende samenwerking binnen het Programma Gastheerschap
- doorvertaling trilaterale afspraken richting werkveld

Een Waddenzee, een Werelderfgoed

Deelproject 1: Stroomlijnen samenwerking en effectiviteit

De samenwerking op het snijvlak van Waddenzee Werelderfgoed en bezoekers en bewoners bestaat al, maar is vaak nog ad hoc gebaseerd op goede intenties. Niemand kan er op afgerekend worden. Voorbeelden hiervan zijn het team Waddenzee Werelderfgoed, het Toeristisch Overleg Beheer Waddenzee (TOBW) en de trilaterale netwerkgroep Duurzaam Toerisme.

Met het Programma Gastheerschap komt er een nieuwe, structurele en voor iedereen tastbare, zichtbare en efficiënte samenwerking tot stand met partijen die een belangrijke rol spelen in zowel het beheer van het gebied als de contacten met verschillende doelgroepen, waaronder bewoners, bezoekers en ondernemers. Het doel van deze samenwerking is de uitwisseling van kennis, optuigen van gezamenlijke educatie- en voorlichtingsprogramma's

en onderlinge afstemming van boodschap, uitstraling en middelen waarbij er nieuwe partnerschappen ontstaan.

Eerder stond het team Waddenzee Werelderfgoed aan de basis van het IKW-programma Versterken en Vermarkten Waddenzee Werelderfgoed. Recent ontstond ook daar het initiatief voor dit Programma Gastheerschap. Het team mist bijvoorbeeld samenwerking en afstemming met de natuurorganisaties, mede door het ontbreken van een formele status rond gemaakte afspraken. Het Programma Gastheerschap richt zich dan ook op een structurele uitwisseling van kennis en het maken van concrete afspraken tussen de organisaties die belangrijk zijn voor het gastheerschap in het waddengebied. .

In het TOBW zijn uiteenlopende toeristische sectoren vertegenwoordigd en daarmee indirect vertegenwoordigd in het Omgevingsberaad Waddengebied (OBW). Het heeft daarmee weliswaar een formele status, maar de achterban is slecht georganiseerd/zeer diffuus. Deze vertegenwoordigen uiteenlopende doelgroepen en aanbieders. Variërend van waterrecreanten en -sporters op het Wad, wadlopers, aanbieders van excursies en accommodaties, de horeca, bezoekerscentra, event- en systeemorganisaties en alles wat daar omheen beweegt. De belangrijkste rol van het TOBW is de stem van dit gezelschap door te laten klinken in het Omgevingsberaad Waddenzee waarin alle sectoren samen komen en de overheden adviseren. Sterk punt is het laten horen van een formele stem, maar de achterban is dermate divers dat je je kunt afvragen welke stem je uiteindelijk echt hoort.

De Networkgroup Sustainable Tourism is een trilaterale werkgroep die aan de Wadden Sea Board rapporteert. De groep is verantwoordelijk voor de implementatie van de duurzaam toerisme strategie voor de Waddenzee. Vanuit Nederland zijn de coördinator Waddenzee Werelderfgoed, de provincies, Visit Wadden en de Waddenvereniging aangesloten, de anwb overweegt aansluiting. Dit collectief werkt in opdracht van de trilaterale samenwerking aan het gezamenlijk neerzetten van één merk en een gezamenlijke aanpak van duurzaam toerisme. Deze samenwerking wordt ook concreet in Europese projecten die de partners samen ontwikkelen. Minder sterk is dat de trilaterale samenwerking niet altijd doorwerkt in het veld, doordat ze nog (te) ver van de lokale activiteiten af staat. In het Programma Gastheerschap vindt deze terugkoppeling via de deelnemers wel plaats.

Stroomlijnen

Gelet op bovenstaande is de uitdaging om de overlegstructuur rondom Waddenzee Werelderfgoed te stroomlijnen waarbij de uitgangspunten zijn:

- Partijen die zich betrokken voelen hebben een stem en blijven op de hoogte.

- Behoud van een informeel overleg.
- Geen extra overlegstructuren creëren.
- Structurele borging van de vertegenwoordiging (mandaat) in overkoepelende overleggen.
- Verminderen van overlap, ook andere WF programma's (zoals Wad gaat Om) betrekken bij de structuren.
- Programma Gastheerschap opgenomen in de overleggen.

Daarnaast is het belangrijk om samen met de achterban van Waddenzee Werelderfgoed de successen te vieren en de lessen te delen. Dat doen we via het tweejaarlijks Waddenfestival waarin ondernemers, natuurorganisaties, marketingorganisaties, financiers, ambtenaren en politici elkaar laagdrempelig ontmoeten.

Facts & figures

Wat

- Verbeterde samenwerking en herstructurering overlegstructuur rondom Waddenzee Werelderfgoed

Doel

- Een tastbare en werkbare samenwerking(structuur)
- Een effectieve, onderlinge afstemming tussen de verschillende betrokkenen en belanghebbende.

Hoe

- Inventarisatie wensen van alle betrokken partijen
- Workshop samenwerking Waddenzee Werelderfgoed
- Opstellen en tekenen samenwerkingsconvenant door alle partijen betrokken bij Waddenzee Werelderfgoed

- Organiseren tweejaarlijkse partnerbijeenkomst in combinatie met Waddenfestival.

Wie

- Vereniging van Waddenzeegemeenten, Coördinator Waddenzee Werelderfgoed(regie samenwerking) en Visit Wadden (Waddenfestival)
- Programmapartners: meedenken en draagvlak creëren voor een strakke samenwerkingsstructuur rondom Waddenzee Werelderfgoed

Output

- Inventarisatie, workshop en adviesrapport m.b.t. herstructurering overlegstructuur rond Waddenzee Werelderfgoed (2024 - 2025)
- Samenwerkingsconvenant
- Terugkoppelling trilaterale samenwerking/afspraken richting werkveld
- Jaarlijkse partnerbijeenkomst

Budget: € 95.865

Deelproject 2: Eenduidige uitstraling

Het Nederlandse Waddengebied kenmerkt zich door gefragmenteerd beheer. Voor de bezoeker van de Wadden-regio is, naast een uniforme boodschap, een duidelijke identiteit en eenheid van belang. Bezoekers leggen dan verband tussen de eilanden, de zee en de vaste wal. En hebben oog voor de verbinding tussen de provincies.

Het gefragmenteerde beheer komt tot uiting bij zowel de natuurbeheerders, de bezoekerscentra, de ngo's, de overheden als bij promotie- en marketingorganisaties. We zien dat onder meer terug in een veelheid aan brochures, websites en bewegwijzering. Vaak hebben de verschillende partijen een eigen merkgids met bijbehorende toolbox. Voor bewoners en bezoekers, maar zeker ook voor de ondernemers in het gebied wordt het er daarmee niet duidelijker en eenduidiger op.

De behoefte om niet alleen te komen tot een eenduidige boodschap, maar ook uitstraling leeft bij veel partijen. Anderen hebben er meer moeite mee. Waarbij aangetekend dat er altijd ruimte is voor de eigen merkstrategie, in zowel Groningen, Fryslân en de Noordkop. Ook om bijvoorbeeld content te (her)gebruiken.

Om dit deelproject tot een succes te maken, is het belangrijk de komende periode voldoende draagvlak te creëren en daarbij iedereen mee te nemen. In de eerste fase (2025-2026) richt het programma zich op het verkrijgen van draagvlak én overeenstemming over hoe vorm te geven aan de herkenbare uitstraling, zodat in de tweede fase geïnvesteerd kan worden.

Elke dmo krijgt daarbij ruimte om de eigen merkstrategie in deze vertaalslag mee te nemen. Aan het einde van de eerste fase zijn de noodzakelijke middelen en ontwerpen daarvan door de deelnemers geaccordeerd. Het streven is consensus, maar een minimaal draagvlak van 75% is wel noodzakelijk. Wordt dit niet bereikt, dan wordt in overleg met opgave team en Waddenfonds gekeken of er andere subsidiabele mogelijkheden zijn. Zo niet, dan valt dit bedrag vrij in de begroting. Doel: eind tweede fase is er sprake van een herkenbare uitstraling en zichtbaarheid.

Gemeenten en provincies zijn ook opdrachtgevers voor destinatiemanagement. Uitgaande van één Waddenzee, één Werelderfgoed richt dit programma zich ook op het faciliteren van gemeenten om te komen tot goed opdrachtgeverschap op het gebied van destinatiemanagement. In een serie van 6 workshops gaan we samen de uitdaging analyseren, afspraken maken en worden de deelnemers getraind. De inhoud van de training zal gebaseerd worden op resultaten van de eerdere workshops.

Streven is op vier punten een eenheid te creëren:

- Eenheid online
- Herkenbare uitstraling/presentatie
- Afstemming in destinatiemanagementbeleid

Facts & figures

Wat

- Vergroten herkenbaarheid één Waddenzee één Werelderfgoed als overkoepelende afzender via aangesloten websites en in presentatie richting bezoekers.

Doel

- Waddenzee Werelderfgoed herkenbaar dankzij uniforme/herkenbare uitstraling

Hoe

- Inventariseren, draagvlak creëren, ontwikkelen/aanpassen eenduidige uitstraling (aansluiten Visit Wadden/Waddenzee Werelderfgoed).
- In vormgeving uitingen, productie/distributie.

Wie

- Vereniging van Waddenzeegemeenten en Waddenzee Werelderfgoed.
- (eind)verantwoordelijk
- Programmteam: meedenken en verantwoordelijk voor interne afstemming
- N.t.b. projectleider verantwoordelijk voor afstemming partners en uitvoering

Output

- Alle projecten die 'vallen onder' Waddenzee Werelderfgoed zorgen dat hun content bereikbaar is via Visit Wadden
- Verkenning met als doel eind jaar 2: getekende convenanten over eenduidige uitstraling en herkenbaarheid Waddenzee Werelderfgoed
- Organisaties met publiekscontacten zijn herkenbaar als vertegenwoordigers van Waddenzee Werelderfgoed.
- Herkenbare bebordingstijl voor lokaal gebruik
- Gemeenten getraind in destinatiemanagement

Budget: € 157.990

Deelproject 3: Duurzaam verder

Het Programma Gastheerschap zet veel nieuwe ontwikkelingen in gang - bijvoorbeeld de gezamenlijke tools en het educatieprogramma - en legt daarmee een mooie basis voor de toekomst. Een toekomst waarin investeringen in bijvoorbeeld de nodige updates, maar ook destinatie-management, trainingen en afstemming nodig blijven. Om deze continuïteit veilig te stellen, richt het werkpakket duurzaam verder op het beïnvloeden van beleid, het borgen van de resultaten en het realiseren van nieuwe strategische samenwerkingen.

In dit deelproject wordt bovendien toegezien op naleving

van de uitgesproken intentie van de projectpartners om na de programmaperiode de samenwerking en onderlinge afstemming minimaal vijf jaar te continueren. Denk daarbij aan de uitwisseling van kennis, het gebruik van de heritage interpretation methodiek, de afstemming van de onderlinge activiteiten en communicatie, de instandhouding van de erecode en het bestendigen van het netwerk van gidsen en ambassadeurs. We maken hier een expliciet item van, zodat er een gezonde basis staat voor een toekomst waarin de programmaonderdelen grotendeels binnen bestaande, dan wel nieuwe, partners zijn ondergebracht.

De coördinator Waddenzee Werelderfgoed ziet ook het regelen van evt. noodzakelijke (aanvullende) financiering als belangrijk onderdeel van zijn reguliere taak (valt buiten de begroting en financiering van het PG) en werkzaamheden binnen dit programma. Denk daarbij ook aan het continueren van het destinatiemanagement, waarvoor altijd subsidie/overheidssteun nodig zal zijn!

We koppelen de resultaten van het Programma Gastheerschap terug en laten expliciet zien wat de (te verwachten) effecten zijn. En ook wat er nodig is om de resultaten te bestendigen. Zo maken we per deelproject inzichtelijk:

- Wie profiteren van de activiteiten én op welke wijze. Denk daarbij aan zowel de stakeholders, bezoekers als natuur en landschap.
- Wie is/zijn (historisch gezien) de logische financier(s)
- Welke partijen/fondsen zouden in de toekomst, na afloop van PG, als cofinancier(s) moeten optreden?

Strategische samenwerking

We onderzoeken mogelijkheden tot samenwerking met nieuwe partners om het Programma Gastheerschap verder uit te kunnen rollen, meer body te geven en zicht te krijgen op aanvullende (tijdelijke) financiering. Denk hierbij aan:

- Actief zoeken naar cofinanciering via Europese programma's (taak Coördinator Waddenzee Werelderfgoed, geen onderdeel van begroting) voor extra activiteiten en voor zowel de tweede fase als voor de periode na het programma.
- Samenwerking met andere natuurgebieden in binnen- en buitenland
- Partnerschap/sponsoring leveranciers (in middelen/natura)
- Samenwerkingen met andere initiatieven in het Waddengebied.

Facts & figures

Wie

- Coördinator Waddenzee Werelderfgoed samen met alle projectpartners in nauwe samenwerking met de financiers en CWSS.

Wat	→ Afspraken over bestendinging resultaten vastgelegd en contract voor partnerschap getekend
Doel	→ Zorgen voor lange termijn borging programma
Hoe	→ Via Beleidsbeïnvloeding, het realiseren van commitment en vastgelegde concrete afspraken.
Output	→ Per deelproject is duidelijk hoe de borging kan plaatsvinden. → Tenminste één (internationale) samenwerking waardoor op termijn extra middelen beschikbaar komen. → Tenminste één partnerschap met een leverancier.
Budget:	€ 52.323,-

Deelproject 4: Erecode Waddengebied

De erecode is in het verleden ontwikkeld voor de recreatievaart om bezoekers - los van regelgeving - te bewegen tot gedrag dat de natuur niet verstoort. Deze aanpak werkt goed en is een voorbeeld voor andere landen. De code bestaat uit zowel gedragsregels als voorlichtingsmateriaal.

Binnen dit deelproject willen we de erecode uitbreiden richting alle gebruikers en bezoekers van het Waddengebied. Denk hierbij aan wadlopers, excursiebedrijven, (recreatieve)vissers, vogelaars, toeristen, recreanten en sporters. Op basis van dialoog maken we samen met betrokken sectoren afspraken over wat goed gedrag inhoudt en hoe dat het beste uitgedragen kan worden. Het deelproject kent 4 onderdelen:

- Dialoog met groepen gebruikers
- Ontwikkelen (specifieke) erecodes
- Ontwikkelen communicatiemiddelen
- Campagne

Facts & figures
Wat
→ Ontwikkelen en uitdragen erecode Waddengebied
Doel
→ Gebruikers, bezoekers en ondernemers gericht aansporen tot gewenst gedrag.

Wie	Coördinator Waddenzee Werelderfgoed, beheerautoriteit en Vereniging van Waddenzeegemeenten, communicatie door en via Visit Wadden.
Hoe	→ Dialoog en communicatie campagne.
Output	→ één overkoepelende Erecode en minstens vijf sectorspecifieke erecodes. → communicatie
Budget:	€ 63.540,-

2.1.2 Werkpakket Educatie

Momenteel zijn er minstens 90 aanbieders van toeristische, recreatieve en educatieve activiteiten actief in het Nederlandse Waddengebied. Waaronder ondernemers, culturele instellingen, recreatiebedrijven, natuurorganisaties en -beheerders, bezoekers- en duurzaamheidscentra en educatieve instellingen.

Zowel bezoekers als bewoners worden zodoende op allerlei wijzen geïnformeerd over en betrokken bij het Waddengebied. Bijvoorbeeld via de excursies die zowel op het Wad, de vaste wal als op de eilanden worden georganiseerd. En via ondernemers die deelnemen aan het Ambassadeursprogramma en andere relevante trainingen. Maar ook via exposities in en programma's van de centra, die sinds kort een informeel netwerk vormen, onder de noemer 'Dutch Wadden Sea Centres'.

Die initiatieven en samenwerking zijn mooi, maar de verhalen, boodschap en manier van kennisoverdracht over het Waddengebied verschillen onderling behoorlijk*. Ook is de focus m.b.t. educatie in elk centrum verschillend, waarbij natuureducatie veelal de insteek is. Het thema Waddenzee Werelderfgoed** komt niet, in mindere mate, zeer divers en/of slechts ondersteunend aan bod. Bovendien worden bezoekers niet aangemoedigd om ook andere (minder bezochte) delen van het Waddengebied te bezoeken.

Met het Programma Gastheerschap wordt het complete verhaal van Waddenzee Werelderfgoed leidend binnen voorlichting, communicatie en educatie. Het erfgoed vormt daarbij – volgens een bewezen en door Unesco aanbevolen methodiek – de basis om uit te leggen wat het Waddengebied zo bijzonder maakt. Om van daaruit meer te vertellen over het belang en de status van natuur, landschap, ecologie en erfgoed.

Bij ondernemers ligt er bovendien een meer inhoudelijk wens. Eerder onderzoek van de Waddenvereniging wees uit dat veel ondernemers in het gebied behoefte hebben aan meer kennis en materialen om de waarden van het Waddengebied adequaat en uniform uit te kunnen dragen.

De Waddencentra komen met deelname aan het Programma Gastheerschap tegemoet aan de wens van het IWSS (International Wadden Sea School), het CWSS (Common Wadden Sea Secretariat) over samenwerking op het terrein van educatie en communicatie m.b.t. Waddenzee Werelderfgoed. De Nederlandse centra bleven – door het ontbreken van een centrale aanpak, samenwerking en visie – daarin duidelijk achter bij die in Denemarken en Duitsland. Met deelname aan het programma Gastheerschap – en de eerste, prille schreden binnen het informele samenwerkingsverband Dutch Wadden Sea Centres – wordt werk gemaakt van een duidelijke en eenduidige inbedding.

Waddencentra, 1,1 miljoen bezoekers
<i>Tien bezoekers- en informatiecentra in het Nederlandse Waddengebied ontvangen jaarlijks maar liefst 1,1 miljoen bezoekers (zie bijlage 5). Zij komen voor exposities, volgen excursies of nemen deel aan natuur- en/of duurzaamheidsprogramma's. Tot deze gasten rekenen we behalve toeristen en recreanten, ook zakelijke groepen, kennisinstellingen die onderzoek doen en groepen scholieren en studenten die veldwerkklassen of stages volgen. De centra zijn voor veel aanbieders - ondernemers en gidsen - het startpunt van een activiteit.</i>

De Waddenvereniging en de Waddencentra delen de visie dat de boodschap die het werelderfgoed vertelt, leidend is in het verhaal over het gebied. En dat iedereen dit zelfde verhaal dient te vertellen, met de zorgplicht voor het gebied, onszelf en elkaar als uitgangspunt. Iedereen die het Waddengebied bezoekt - of daar acteert - moet weet hebben van de uitzonderlijke universele waarden. Zodat men het Waddengebied beter zal leren kennen, beschermen én behouden.

Binnen het Programma Gastheerschap richten de Waddenvereniging en de dmo's zich op het trainen van gidsen, ondernemers en ambassadeurs. Zes deelnemende Waddencentra faciliteren natuureducatie en vertellen het verhaal van Waddenzee Werelderfgoed binnen hun activiteiten (o.a. excursies, exposities, lessen en stages). Ze gaan daarbij logische verbindingen aan met de werkpakketten destinatiemanagement, samenwerking en beheer. Niet alleen m.b.t. het uitdragen van een gezamenlijke boodschap, maar ook wat betreft onderlinge afstemming/uitwisseling en een uniforme/herkenbare uitstraling. De erecode wordt in ere hersteld (zie Samenwerking) en wordt in de centra en tijdens trainingen ingezet. Acties en beleid

van natuurbeheerders sluiten aan op de activiteiten van de centra, voegen iets toe voor ambassadeurs en kunnen worden ingezet als kaders in trainingen.

Bescherming en behoud van de natuurlijke waarden van Waddenzee Werelderfgoed wordt daarmee programma breed geborgd.

Wat heeft Educatie nodig van Beheer
Educatie kent een overlap in activiteiten met beheer, al wordt dat in de praktijk vaak niet zo ervaren. Beiden staan in nauw en direct contact met het publiek en proberen te sturen op duurzaam gebruik van het gebied. Educatie vanuit inhoudelijke kennis, beheer vanuit beleidsmatige kaders. En juist daar zit het belang van een eenduidig verhaal en boodschap richting het publiek. Educatie en Beheer vinden elkaar dan ook in alle deelprojecten.

Het verhaal (deelproject 1)
De training is bedoeld voor ondernemers, gidsen, schippers, kortom: iedereen die gasten in het Waddengebied welkom heet.

* De waddencentra dragen deze naam als geografische aanduiding, en niet als duiding van hun visie of scope. Ieder centrum heeft een eigen opdracht met algemene en specifieke doelgroepen die niet altijd met het Waddengebied te maken hebben.
** De centra hebben diverse opdrachtgevers en ook als zijn ze aan elkaar verbonden door hun geografische locatie in het Waddengebied, en noemen zichzelf daarmee een Waddencentrum; het thema Waddenzee Werelderfgoed komt in mindere mate, zeer divers en/of ondersteunend aan bod

Dat geldt bijvoorbeeld ook voor de bos- en wadwachters. Zij ontvangen weliswaar geen gasten, maar staan wel veel bezoekers te woord die lopend, zeilend, kajakkend of anderszins de wadplaten bereiken en bijvoorbeeld een kijkje komen nemen bij de wad/vogelwachters. Bezoekers zien deze wad/vogelwachters als gastheer en rekenen op informatie over Waddenzee Werelderfgoed.

Natuurbeheer is betrokken bij de afstemming van de activiteiten in dit onderdeel. Denk daarbij aan:

Inventarisatie van het kennisniveau van de vogel/wadwachters m.b.t. de natuurlijke waarden van Waddenzee Werelderfgoed én het bodemleven

Het regelmatig leveren van input over specifieke plekken waar de beheerders veel over weten, zodat de training kan worden aangescherpt en geactualiseerd.

Na inventarisatie wordt in gezamenlijkheid bepaald wat de vorm van bijscholing/training wordt voor de vogel/wadwachters en andere betrokken beheerders. Andersom leveren de beheerders input m.b.t. actuele en gebiedsspecifieke kwesties en kennis, zodat er altijd rekening wordt gehouden met de laatste stand van zaken.

Natuurlijk nodig (deelproject 2)
Onderdeel van de inventarisatie van materialen, is toetsing op de meest recente beheer- kaders. Hiervoor is inhoudelijke input nodig vanuit beheer. Verder kan bij de ontwikkeling van nieuwe activiteiten de praktijkervaring van beheer benut worden en wellicht integraal onderdeel worden van het educatieprogramma.

Ambassadeursprogramma (deelproject 3)
Inhoudelijke voeding vanuit beheerkaders, waar ambassadeurs/ondernemers kennis van moeten hebben.

Additioneel + doelen

Uit bovenstaande blijkt dat zowel de Waddenvereniging als de Waddencentra al een en ander doen op het terrein van educatie m.b.t het Waddengebied. Tot op heden gebeurt dat echter niet vanuit één visie, gezamenlijk programma en boodschap (verhaal) én zonder onderlinge afstemming.

Met het gezamenlijk opgestelde en gedragen ambitie en educatieprogramma wordt een belangrijke inhaalslag gemaakt, ook ten opzichte van het Duitse en Deense Waddengebied. De aanpak voorziet in drie nieuwe activiteiten (deelprojecten) die het programma dragen, verbinden én verspreiden over het Waddengebied:

Het Verhaal van Waddenzee Werelderfgoed

- Aanpak**
- Verhaal van Waddenzee Werelderfgoed ontwikkelen en breed uitzetten m.b.v. Erfgoed
 - Interpretatie.
 - Opleiden van gidsen en gastheren (ambassadeursprogramma)
 - Onderzoek en uitvoeren pilot gidsenpool.

Doel

- Uniform verhaal/boodschap waddenbreed verspreiden

Natuurlijk nodig

- Aanpak**
- Ontwikkeling en update uitvoeringsprogramma (+midde-len) educatie

Doel

- realiseren onderling afstemming, kennisuitwisseling en noodzakelijk middelen beschikbaar maken.

Ambassadeursprogramma

- Aanpak**
- Jaarlijks twee ondernemerstrainingen en twee ambassadeursdagen, samenwerkingen binnen duurzame initiatieven en ondersteunende communicatie

Doel

- Ca 200 ambassadeurs in 2028 die WEW uitdragen en interne medewerkers bekend maken met het verhaal van Waddenzee Werelderfgoed

Via de werkpakketten Samenwerking, Destinatiemanagement en afstemming met de beheerders (eerste fase) wordt er de onderlinge verbinding/afstemming en het uitdragen van dezelfde boodschap met dezelfde uitstraling gerealiseerd.

Deelproject 1: Het Verhaal

De Waddenzee staat sinds 2009 op de Unesco Werelderfgoedlijst. Dit betekent dat we een gebied binnen (én buiten) de landsgrenzen hebben dat internationaal gezien en gewaardeerd wordt als uniek en onvervangbaar. De plaatsing van natuur- en cultureel werelderfgoed op die lijst is een morele verplichting die uniciteit te bewaren voor toekomstige generaties. Er ligt dus een internationale verantwoordelijkheid en verplichting om goed voor het Waddengebied te zorgen.

Het besef dat de Waddenzee op de Werelderfgoedlijst staat is nog steeds niet bij iedereen bekend (bezoekers/ bewoners/ondernemers) en wordt ook niet adequaat en eenduidig uitgedragen door de gastheren, waaronder de verschillende Waddencentra, natuurgidsen en ondernemers. De internationale zorgplicht wordt daarmee onvoldoende breed onderkend en gedragen.

In het gebied zijn tal van (wad)gidsen actief. Zowel vanuit de Waddencentra, de natuurorganisaties als ngo's. Dat is mooi, maar helaas vertelt nog een ieder zijn/haar eigen verhaal. Lang niet altijd aansluitend bij de verschillende thema's (natuur, landschap, erfgoed, water), uniciteit, uitgangspunten, doelgroep én kwetsbaarheden van het gebied. Dat is niet alleen verwarrend, maar leidt er ook toe dat er onvoldoende waardering en bewustwording ontstaat.

Het ontbreekt dus aan een uniform - en bij de uniciteit en kwetsbaarheid van het gebied aansluitend - verhaal waarmee de gidsen, als belangrijke ambassadeurs van het gebied, op pad kunnen. Deelproject 'Het Verhaal' voorziet hierin. En wel met behulp van de methodiek Heritage Interpretation (erfgoed interpretatie). Deze methodiek wordt door UNESCO omarmd en veel toegepast om vanuit de intrinsieke waarde van het gebied zelf het verhaal te vertellen en de bezoeker een individuele beleving te bieden.

De uitdaging is dat Interpretatie een methode is die zich heeft bewezen als het gaat om erfgoededucatie, maar nog erg onbekend is in Nederland. De introductie hiervan in het hele Waddengebied vraagt dus om langdurige en stapsgewijze inspanning. Alle betrokken partijen gaven aan in principe enthousiast te zijn over de methode en open te staan deze tot zich te nemen. Binnen dit programma vragen we dus de middelen aan om die inspanning te realiseren.

De methode 'Erfgoed Interpretatie' wordt aangeboden door Interpret Europe die we inhuren voor het opleiden van 4 gidsen (2 medewerkers WV en 2 medewerkers WEC) tot trainers die op hun beurt in het hele gebied - m.b.v. deze methodiek - andere gidsen opleiden. Zo verspreidt 'Het Verhaal' zich gedurende de komende jaren als een olievlek over het gebied. Onderdeel daarvan is ook de Erecode, oftewel hoe verhoud je je tot - en gedraag je je - in het Waddengebied.

De honderden in het gebied actieve gidsen leren bezoekers op uniforme wijze bekend te maken met het gebied en hen daarbij ook te betrekken. Door met nieuwe ogen te kijken, te snappen waarom het gebied zo bijzonder is én de deelnemers het zelf echt laten ervaren, kom je tot de gedeelde verantwoordelijkheid die zo belangrijk is om het waddengebied te beschermen. Het deelproject voorziet tevens in presentaties over 'Het Verhaal' in de bezoekerscentra, zodat ook de medewerkers ermee bekend zijn en het onderdeel wordt van het educatieprogramma.

Gidsenpool

In het Waddengebied werken gidsen die door verschillende organisaties worden betaald. Het gaat daarbij om een brede schakering van zowel specialisten als generalisten en betaalde krachten en vrijwilligers. Betrokken organisaties hebben allemaal een uitdaging in het opleiden

en vasthouden van de gidsen. In het opleiden voorziet dit deelproject, mede met het oog op het leveren van kwaliteit en een bredere (erfgoed)insteek.

Aanvullend verkennen we de mogelijkheid om gidsen te bundelen binnen een gidsenpool. De eerste twee jaar zetten we in op het inventariseren van de kansen en behoeften en de uitwerking daarvan in een vernieuwde opzet. In het derde en vierde jaar willen we proefdraaien met een eerste aanzet tot de gidsenpool. Insteek is dat de gidsenpool zich na afloop van de pilot kan doorontwikkelen en zichzelf bedruipen. Daarmee zou er een wereld gewonnen zijn, zowel voor de gidsen als voor de bezoekers van Waddenzee Werelderfgoed.

Facts & figures

Wie

- Waddenvereniging (coördinatie en uitvoering) en WEC (uitvoering) i.s.m. Interpret Europe.

Wat

- Het Verhaal van Waddenzee Werelderfgoed breed inzetten m.b.v. methodiek
- Erfgoed Interpretatie, waarvoor vier medewerkers (WV en WEC) worden opgeleid om de cursussen vervolgens zelf te geven.
- Opleiden van gidsen en gastheren (zie ook Ambassadeursprogramma i.s.m. Visit Wadden).
- Onderzoek en uitvoeren pilot gidsenpool.

Doel

- Via train de trainers uiteindelijk ca 200 gidsen opleiden die actief zijn via de bezoekerscentra, wadloopcentra, natuurorganisaties etc.
- Gidsenpool een flinke stap dichterbij brengen en werken naar een toekomstbestendig, zichzelf bedruipend model.

Hoe

- Custom made trainingsprogramma opstellen (m.b.v. expert Interpret Europe).
- Inventarisatie kennis en behoeften bezoekerscentra, gidsen en wadwachten.
- Verzorgen presentaties bezoekerscentra, opleiden trainers die met methodiek gaan werken en training aanbieden aan de gidsen in het
- Waddengebied (sneeuwbaaleffect).
- Inventariseren belangstelling gidsenpool, uitwerken opzet en testen in praktijk (pilot)

Output

- Uniform verhaal Waddenzee Werelderfgoed m.b.t educatie en communicatie
- Custom made trainingsprogramma
- Vier bevoegde trainers die in Waddengebied opereren
- Circa 200 opgeleide gidsen in 2028
- Onderzoek/pilot gidsenpool

Budget: € 512.115,-

Inkoop: € 282.500,-

Subsidiale btw: € 35.455,-

Eigen uren: € 194.160,-

Deelproject 2: Natuurlijk Nodig

In samenwerking – en aansluiting – op Het Verhaal (deelproject 1) gaan de Waddencentra hun educatie- en voorlichtingsactiviteiten die zij in huis hebben op het thema Waddenzee Werelderfgoed inventariseren en op elkaar – en het nieuwe erfgoedverhaal – afstemmen* of nieuw materiaal ontwikkelen. Denk daarbij aan de exposities, de gast- en veldwerklessen, de educatieprogramma's en activiteiten. Op basis van het gezamenlijke verhaal, worden er waar nodig updates en aanpassingen doorgevoerd en nieuwe activiteiten toegevoegd op de locaties waar

nauwelijks educatie en aandacht is voor Waddengebied in het algemeen en Waddenzee Werelderfgoed in het bijzonder. Met als gezamenlijk doel: het op een inspirerende en eigentijdse wijze uitdragen van een uniforme boodschap over het Waddengebied, zodat bezoekers en bewoners op de hoogte zijn en blijven van zowel het bijzondere karakter als de uniciteit als kwetsbaarheid van het gebied én hun relatie daartoe.

De onderlinge afstemming vindt plaats aan de hand van een te ontwikkelen gezamenlijk educatieprogramma op basis waarvan de Waddencentra structureel gaan samenwerken. In de uitvoering wordt gebruik gemaakt van zowel bestaande middelen en lesprogramma's - denk aan content, veldwerklessen, onderzoeksmaterialen, gastlessen - waaronder die van Waddensea World Heritage organisatie -, alsook van nieuw te ontwikkelen middelen, gebruik makend van de Heritage Interpretation (zie Het Verhaal). Zo wordt er eenheid ontwikkeld in de look and feel van de programma's binnen het gezamenlijke verhaal. Voor het educatieprogramma binnen wordt de database/ beeldbank van Visit Wadden benut en uitgebreid met passend foto- en filmmateriaal.

Om het educatief programma 'up to date' en (inter) nationaal relevant te houden, sluiten de Waddencentra zich aan bij de 'International Wadden Sea School' (IWSS); de educatiepoot van het Common Wadden Sea Secretariat (CWSS). In tegenstelling tot Denemarken en Duitsland kent Nederland geen centraal aanspreekpunt voor deze organisatie. Dit borgen we gezamenlijk binnen dit programma-onderdeel.

Ook is het binnen dit deeltraject aandacht voor het Blue Schoolprogramma van de Europese Commissie waarmee jongeren (leerlingen/studenten) bewust worden gemaakt van het belang van zeeën, zoals de Waddenzee, waar het gaat om economie, ecologie en duurzame voedselvoorziening.

De samenwerking in het gebied wordt in het educatieprogramma zichtbaar, maar komt bijvoorbeeld ook tot uiting in de aansluiting van de Wadden wandelroute op de eilanden met die op de vaste wal in Noord-Holland, Groningen en Friesland. De Waddenwandelroute was ooit operationeel, maar is nu alleen nog terug te vinden als online route op de Waddeneilanden. Bezoekers van het gebied kunnen zodoende van het ene bezoekerscentrum naar het andere trekken. De beleving per locatie is uniek en vertelt het lokale verhaal, maar dan wel in het verlengde van de onderliggende boodschap van Waddenzee Werelderfgoed.

Facts & figures

Wie

- Stichting De Helderse Vallei (programmavertegenwoordiger Dutch Waddensea Centres, coördinatie middels een aangestelde coördinator

Wat

- Waddencentra beschikken over een eenduidig, onderling uitwisselbaar, educatief aanbod dat het verhaal van het Waddengebied vertelt en waar gidsen en ambassadeurs terecht kunnen voor zowel trainingen als materialen

Hoe

- Inventarisatie & update bestaande educatieve programma's & middelen, ontwikkeling nieuwe educatieve middelen, ontwikkeling van een (gezamenlijk) educatief uitvoeringsprogramma, aansluiten bij IWSS en het Nederlandse aanspreekpunt hiervoor borgen

Output

- Gezamenlijk educatieprogramma en -middelen

Budget: € 905.282,-

Inkoop: € 693.225,-

Subsidiale btw: € 145.577,-

Eigen uren: €66.480,-

Deelproject 3: Ambassadeursprogramma Waddenzee Werelderfgoed

Om de UNESCO Werelderfgoedstatus optimaal uit te dragen richting een groter publiek, is in 2022 het ambassadeursprogramma in het leven geroepen. Binnen dit programma - dat tot op heden wordt gefinancierd door de drie provincies, gemeenten en LNV - worden ondernemers uit het Waddengebied getraind en begeleid om het verhaal van UNESCO Waddenzee Werelderfgoed adequaat en eenduidig over te dragen aan bezoekers en gasten. Zo ontstaat er een hecht netwerk van duurzame ondernemers met intrinsieke motivatie om bij te dragen aan een mooier Waddengebied.

Het ambassadeursprogramma vergroot de betrokkenheid bij het Werelderfgoed, zorgt voor het benutten van het netwerk voor duurzame activiteiten én versterkt het duurzame aanbod. Tientallen ambassadeurs zijn inmiddels actief geworven. De animo is groot. IVN en Waddenvereniging werden bereid gevonden om als 'educatieve/kennispartner' in te stappen. Er wordt goed samengewerkt met het duurzame toerisme programma's van Visit Wadden, zoals met Waddengastronomie (lokale producten), Donkerte van de Wadden en Het Wad gaat Om. Ambitie is dergelijke verbanden te leggen met culturele programma's van de kerken in de regio (Zilte Pad) en met landbouwers die inzetten op agrotoerisme.

Continuering en uitbreiding

Het partnerprogramma moet verder uitgebouwd worden om de trots voor het gebied en de UNESCO Werelderfgoedstatus breder uit te dragen. Het vergroten van kennis is daarin een belangrijke pijler. Dan vertelt iedere ambassadeur hetzelfde verhaal via zijn/haar eigen kanalen. Deze grote groep komt in contact met tienduizenden gasten verspreid over het hele gebied en heeft daarom een spilfunctie in het uitdragen van de boodschap. Daarmee - en met eerder genoemde educatieprogramma's waarmee verbanden worden gelegd - ontstaat één Werelderfgoed met één boodschap en worden de unieke waarden en kwetsbaarheid van het gebied steeds meer verspreid.

In 2022/2023 is een goede basis gelegd die we willen uitbouwen met regionale bijeenkomsten i.s.m de betrokken regio's. De cursussen gastheerschap fungeren als basis voor het ambassadeurschap. De partners binnen het Programma Gastheerschap kunnen die verzorgen. Visit Wadden staat voor de programmaleiding en activatie. Beide posten zijn terug te vinden in de begroting.

Het Ambassadeursschap is niet vrijblijvend. We vragen ambassadeurs om de bijscholingen te volgen om hun kennis op peil te houden. Ze krijgen ook materialen die het verhaal Waddenzee Werelderfgoed ondersteunen en hun gasten daarbij betrekken.

* Afstemming in de nog prille samenwerking vindt tot op heden enkel (nog) op bestuurlijk niveau plaats.

Facts & figures

- Wie
- Visit Wadden (coördinatie) en Waddenvereniging (uitvoering trainingen)
- Wat
- Opbouwen en onderhouden netwerk van ambassadeurs (ondernemers), die het Unesco Werelderfgoed zorgvuldig en eenduidig uitdragen via hun medewerkers, aanbod en activiteiten.
- Hoe
- Jaarlijks twee ondernemerstrainingen en twee ambassa-

- deursdagen, samenwerkingen met duurzame initiatieven, ondersteunende communicatie (voorlichting) die ondernemers kunnen inzetten richting gasten.
- Doel
- Ca. 200 ambassadeurs in 2028 die (ook) intern medewerkers bekend maken met Het verhaal van Waddenzee Werelderfgoed.
- Budget: € 315.241,-
Inkoop: € 128.100,-
Subsidiale btw: € 26.901,-
Eigen uren: €160.240,-

2.1.3 Werkpakket Destinatiemanagement

Waar Visit Wadden de afgelopen periode de marketing van het Waddengebied voor haar rekening nam, ontwikkelt het noordelijk samenwerkingsverband* zich in 2024 door tot een waddenbrede samenwerking op het terrein van destiniatiemanagement waarin naast de noodzakelijke bestemmingscommunicatie aandacht is voor waardevolle aanbodontwikkeling en monitoring van bezoek én (programma) resultaten.

Samen zorgen de partners ervoor dat de gastvrijheidssector - waartoe bijvoorbeeld ook culturele instellingen behoren - geactiveerd wordt en een positieve impact heeft op de regionale natuur, het landschap, de gemeenschap, de leefbaarheid én de economie. In de aanpak worden de specifieke kwaliteiten, speerpunten en (economische) behoeften van de verschillende regio's en gemeenten meegenomen.

Visit Wadden deed recent al enige ervaring op met destiniatiemanagement. Onder meer door meer te focussen op spreiding van gasten over het gebied en de seizoenen, door de passende (groene/waardevolle) doelgroep aan te spreken én door goed te luisteren naar wensen van inwoners, ondernemers en stakeholders in het Waddengebied. Tevens worden er inmiddels initiatieven ondersteund in de lijn van de ambitie 'Duurzame Europese Bestemming'. Denk aan de organisatie van 'Dag van het Wad' (500 deelnemers op 12 plekken in 2023).

Ander concreet voorbeeld is de participatie van Visit Wadden in het waddenbrede initiatief Het Ziltepad (bezingstoeisme) dat anticipeert op zowel een trend (bezingning, rust, terug naar de natuur), de prioritaire doelgroep (natuur-, cultuur- en rustminnende bezoeker) als de wens van natuur- en landschapsorganisaties om vooral gebruik te maken van bestaande infrastructuur/routes en daarbij kwetsbare gebieden te ontzien. Belangrijk is dat dit netwerk verbonden wordt met andere initiatieven in het Waddengebied, waaronder de landschapskunst van Sense of Place in Groningen en Fryslân. Pre is dat het Zilte Pad zorgt voor nieuwe initiatieven en reuring in de dorpen aan de Waddenkust. Last but not least wordt het ook eenvoudiger om de vele (met leegloop bedreigde) kerken open te houden.

Ook het ondersteunen van de ontwikkeling van agrotouristische-arrangementen, zoals i.h.k.v. de Landschapstriënale gebeurde, biedt kansen voor zowel agrariërs in het gebied als de middenstand. Denk daarbij ook aan de link met het verkorten van voedselketens en aan het programma Waddengastronomie dat verder in de regio wordt uitgerold.

Het Waddenfonds vindt het belangrijk dat Visit Wadden, aanvullend op de provinciale initiatieven en programma's, haar signalerende, activerende en coördinerende rol op het gebied van (duurzame) aanbodontwikkeling voor haar rekening neemt.

Doel

Het doel van het werkpakket Destinatiemanagement is het – in afstemming en samenwerking met de partners (zie ook de TOC), ondernemers en organisaties in het Waddengebied – versterken van het duurzaam/regeneratief aanbod en toerisme, het spreiden van het bezoek (bewoners, recreanten en toeristen) over het gebied in tijd en ruimte én naar (regionale) behoefte en draagkracht. De Vereniging van Waddenzeegemeenten (VWG) gaat hierin richting haar achterban een belangrijke faciliterende, coördinerende en aanjagende rol in spelen, zodat de gemeenten goed worden meegenomen en ook van de inzet kunnen profiteren.

Een en ander is geslaagd, wanneer in 2028 uit de ervaring en monitoring blijkt dat 5% van de bezoekers bijdraagt aan de ontwikkeling/instandhouding van de kwaliteit van natuur en landschap (regeneratief bezoek). Maar ook dat het bezoek op die plekken waar dat nodig is, bijdraagt aan de leefbaarheid, economie en instandhouding van het voorzieningenniveau (brede welvaart). En dat de kwetsbare gebieden/perioden in 2028 significant meer worden ontzien.

De instrumenten daarvoor zijn dus bestemmingsontwikkeling, vraagsturing (bestemmingscommunicatie) én monitoring.

Wat heeft Visit Wadden nodig van Beheer

De beheerders doen mee aan het Programma Gastheerschap, maar zijn nog niet zover dat ze een concreet – onderling afgestemd en geaccordeerd – activiteitenprogramma kunnen invullen. Dit is in de loop van 2025 wel het geval. Tot die tijd, dus gedurende de eerste twee jaar, participeren ze in de werkpakketten en deelprojecten van de partners, waaronder de drie deelprojecten van Visit Wadden.

Het bijzondere en kwetsbare karakter van het Waddengebied staat aan de basis van het bezoek. In deelproject 1 'Coördinatie waardevolle aanbodontwikkeling' zal Visit Wadden beheerders betrekken bij haar activiteiten op dit terrein, zodat initiatieven, zoals die van bijvoorbeeld Sense of Place, extra bijdragen aan bewustwording van de kwetsbaarheid en het versterking van de natuur- en landschapskwaliteit. Zodat dit voortaan, net als bij Waddenfondsaanvragen, van meet af aan wordt meegenomen in

* Samenwerking DMO Noordkop, Marketing Groningen, Economic Board Groningen, Merk Fryslân, VVV's, regio's, Waddenzeegemeenten (VWG).

aanbodontwikkelingen/projectinitiatieven. De inbreng van Beheer is hierbij zeer welkom. Denk ook aan het bepalen/ontzien van perioden waarin rust belangrijk is (vb broedseizoen).

In deelproject 2 'Bezoekerscommunicatie' sturen we op spreiding van bezoek over de regio en de seizoenen. Bijvoorbeeld door op de juiste momenten de juiste doelgroep aan te spreken met plaats- en seizoensgebonden aanbod, waarbij kwetsbare gebieden zoveel mogelijk - en waar nodig tijdelijk - worden ontzien. Dit gebeurt in nauw overleg en afstemming met de beheerders. Visit Wadden geeft daarin zelf het goede voorbeeld door bijvoorbeeld niet langer gebruik te maken van drones voor natuurfotografie.

In deelproject 3 delen we de opgedane inzichten met de beheerders en stemmen we met hen af hoe we bezoekers en stakeholders - op basis van concrete data - (nog) meer bewust maken van de waarden van het Waddengebied. Deze afstemming zal vooralsnog periodiek plaatsvinden (circa 10 dagdelen per jaar).

Destinatiemanagement

Visit Wadden is al in transitie. De stap naar Waddenbrede, noordelijke samenwerking op het terrein van destinatiemanagement (zie figuur en kadertekst) in het kader van het Programma Gastheerschap is logisch en minder groot dan ze wellicht lijkt.

Destinatiemanagement

Destinatiemanagement begint met analyses (stap1) waarin ook aandacht is voor bredere maatschappelijke opgaven, die raken aan het gastvrijheidsdomein en die relevant zijn voor het betreffende bestemmingsgebied. De resultaten van de analyse gelden als opmaat voor het formuleren van een gedragen ambitie (stap2 'wat willen we bereiken': PG = Meest duurzame Europese bestemming) en een daaruit voortkomend ontwikkelkader (stap3 'hoe willen we dit bereiken'). Via bestemmingsontwikkeling (stap4) en vraagsturing/ bestemmingscommunicatie (stap5) kunnen vervolgens - in samenspraak met stakeholders - interventies worden gepleegd om de ambitie te realiseren. Met evaluatie en monitoring (stap6) kunnen we tot slot vaststellen of de interventies het

gewenste effect hebben. Voor effectief destinatiemanagement is een goede organisatie (stap7) essentieel.

Bron: Leidraad destinatiemanagement, 2022

Onderstaand de uitwerking van de drie deelprojecten (4, 5 en 6) die binnen het destinatiemanagement vallen. De ambitie is in samenspraak met de partners binnen het programma opgesteld (zie H1), net zo goed als de organisatie en analyse in gezamenlijkheid gebeurt.

Deelproject 1: Coördinatie waardevolle aanbodontwikkeling

Visit Wadden kent en is bekend met het Waddengebied. Weet welke (maatschappelijke) opgaven, behoeften en initiatieven er spelen. Met de kennis over doelgroepen, die interesse hebben in het duurzaam bezoeken van een kwetsbaar gebied, wordt ook invulling gegeven aan de gewenste vraagsturing. Er is dus veel ervaring welk (nieuw) aanbod hierbij hoort. De organisatie kent het beleid en onderhoudt regelmatige contacten met belanghebbenden in het gebied, waaronder de provinciale en gemeentelijke ambtenaren (via VWG), de regiomarketeers, de ondernemers, toeristische-, milieu-, circulaire- én culturele organisaties. Vanuit deze kennis, ervaring en contacten is Visit Wadden op de hoogte van mogelijk nieuwe initiatieven en ambities en kan ze helpen deze verder te brengen. Wat ook geldt voor ondernemers en stichtingen die actief zijn in de gastvrijheids- en evenementensector die hun activiteiten willen verduurzamen.

In elke provincie wordt het contact met de ondernemers door de verantwoordelijke uitvoeringsorgansiaties opgepakt. Zo zorgt Economic Board Groningen (EBG) in het Waddengebied voor extra inzet middels een vrijetijdsmaakelaar om partijen in het gebied te activeren, verbinden en ondersteunen bij het ontwikkelen van nieuw, duurzaam aanbod. Dat in nauwe samenwerking met het ondernemersplatform Grobusiness en andere partijen die op dit vlak actief zijn in het gebied.

Visit Wadden ondersteunt partners met nieuwe initiatieven bij het (door)ontwikkelen van passend, duurzaam aanbod in het Waddengebied. Zo wordt bijvoorbeeld meegedacht over het aanbod dat bij het profiel, de ambitie en de behoefte van de betreffende regio aansluit. Maar bijvoorbeeld ook over mogelijke partners, de te benaderen doelgroep, subsidiemogelijkheden en communicatiemiddelen die bij aanvang nodig zijn om het initiatief direct adequaat onder de aandacht te brengen.

Op dit terrein ontwikkelen de drie dmo's zich komende jaren tot een gewaardeerde sparringpartner. We zijn daarbij niet in de lead, maar jagen aan, klankborden en brengen partijen bij elkaar. Met als doel en insteek de ontwikkeling en verduurzaming van aanbod dat qua invulling en uitstra-

ling de regionale ambities en Brede Welvaartsdoelen van zowel de provincies als het Programma Gastheerschap versterkt.

Continuering en uitbreiding

De komende jaren verwachten ook, we samen met partners, meerdere initiatieven verder te brengen, zoals rond het bezinningstoerisme (Ziltepad met Alde Fryske Tsjerken, Groninger Kerken en kerken in de Noordkop gemeenten), rond kunst en cultuur (o.a. Triënnale, Sense of Place Loket, Soundings), rond landschap (o.a. Programma Cultuurlandschap (i.s.m. provinciale landschapsorganisaties), Landschapstriënnale, Donkerte en bijvoorbeeld ook het beleefbaar maken van de (voormalige) vissersplaatsen en waddenhavens i.c.m. het Visserij Ontwikkel Plan.

Belangrijk is dat het initiatief aansluit bij de ambities en doelen van het Programma Gastheerschap en de beleidsdoelen van de drie provincies. De beleidsdoelen en situatie verschillen per provincie, zodat de focus qua aanbodontwikkeling, maar ook bestemmingscommunicatie, anders komt te liggen. Maar wel vanuit een gedeelde ambitie en uniforme boodschap.

Zo kan het Groninger Waddengebied bijvoorbeeld meer (duurzame) bezoekers én initiatieven gebruiken. Iets waar we ons binnen aanbodontwikkeling - i.s.m. met o.a. Economic Board Groningen, het WEC en Grobusiness - en in samenhang met bijvoorbeeld het NPG - op gaan richten. Bij voorkeur gebiedsgericht en door bestaande/toekomstige initiatieven - als Soundings, Kunstcentrum de Ploeg, Wad gaat Om - mee te nemen in zowel nieuwe aanbodontwikkeling als de communicatie (deelproject 2) en monitoring (deelproject 3). In samenwerking met Economic Board Groningen wordt in de provincie Groningen een vrijetijdsmakelaar ingezet, die vrijetijdsondernemers en organisaties activeert en helpt potentiële kansen te benutten en de lokale economie en leefbaarheid te versterken, bijvoorbeeld door het aanjagen van lokale & regionale samenwerkingsverbanden tussen ondernemers, overheid, onderwijs en overige stakeholders.

Op de eilanden bestaat er weer een andere behoefte. Zij willen hun aanbod vooral verduurzamen en het bezoek meer spreiden in tijd en ruimte. En daarvoor ook andere doelgroepen, lees de kwaliteitstoerist aanboren (deelproject 2). Ook met hen zijn we in gesprek over hoe we dat binnen het Programma Gastheerschap kunnen realiseren, waarin dus ook de beheerders en de lokale bezoekers- en infocentra een belangrijke rol spelen.

Belangrijk is dat elk nieuw initiatief in de communicatie (deelproject 2) wordt meegenomen. Niet alleen vanwege bereik en kostenbesparing, maar ook om de eenduidige boodschap en uitstraling (zie Samenwerking en Educatie) te realiseren.

Rolverdeling

De rolverdeling binnen aanbodontwikkeling is als volgt, maar kan per regio qua accenten verschillen:

De partner:

- Brengt uiteindelijk plan in en is verantwoordelijk voor de samenwerking tussen stakeholders om tot waardevolle aanbodontwikkeling te komen.

Visit Wadden:

- Activeert en begeleidt organisaties om te komen tot nieuwe, passende initiatieven (begeleidingsfunctie)
- Brengt partijen en initiatieven bij elkaar (netwerkfunctie), onder voorwaarde dat het om duurzame bestemmingsontwikkelingen gaat (netwerkfunctie)
- Ondersteunt (bestaande) initiatieven die willen verduurzamen met advies (klankbord- en netwerkfunctie).
- Denkt mee over de ontwikkeling van de propositie, zodat die aansluit bij de ontwikkeling van het waddengebied als duurzame bestemming en bij de te benaderen waardevolle bezoekersdoelgroep(en) (klankbordfunctie).
- Brengt initiatiefnemers in contact met derden die bijvoorbeeld kunnen assisteren bij de verdere planontwikkeling en financiering, dan wel tot het indienen van subsidieaanvragen (klankborden en doorverwijzing).
- Helpt bij het concretiseren van wat nodig is om het initiatief in de opstartfase breed onder de aandacht te brengen van beoogde doelgroep(en). Dit in lijn met de ambities en doelen van het Programma Gastheerschap (boodschap/inhoud en uitstraling). Denk daarbij aan:

1. De afstemming van raakvlakken met andere partners binnen het Programma Gastheerschap. Visit Wadden brengt de initiatiefnemer in contact met partners/onderdelen van het Programma Gastheerschap, denk aan het Ambassadeursprogramma, de gidsen(pool), nabijgelegen Waddencentra.
Geen onderdeel van deze aanvraag, maar wel van bestemming- ontwikkeling:
2. De professionele ontwikkeling van de specifieke content voor het project
3. De ontwikkeling van een introductiecampagne

(3-4 jaar), die zich richt op de gewenste, waardevolle bezoekersdoelgroepen. Zo krijgt het aanbod voldoende bekendheid om na deze periode vooral vanuit de dagelijkse middelen (social media, nieuwsbrief, website) van Visit Wadden ondersteund te worden.

Recent voorbeeld van een dergelijke samenwerking voor onderdeel 2 en 3 is het programma Waddengastronomie. De opstartfase werd samen met de projectpartners opgepakt. Met aandacht voor strategie, specifieke content, middelen en campagnes om bekendheid te genereren. Na deze eerste periode loopt de communicatie vervolgens mee in het reguliere aanbod van Visit Wadden.

Facts & figures

- Wie*
- Team van Visit Wadden, bestaande uit 1. Economic Board Groningen en GroBusiness die vrijetijdsmakelaar inzetten voor waddengebied Groningen, 2.
 - Merk Fryslân, die dit verzorgt in Fryslân en 3. DMO Noordkop voor het Noord-Hollandse deel van de Wadden en Vereniging van Waddenzeegemeenten.

- Doel*
- (Door)ontwikkelen/ondersteunen van duurzaam of zelfs regeneratief aanbod in het Waddengebied (ondersteuning van 4-6 waardevolle/kansrijke initiatieven en/of samenwerkingen jaarlijks)

- Hoe*
- Kennis van gebied met stakeholders en ontwikkelingen delen, duurzame initiatieven aanjagen, begeleiden en verbinden, strategie bepalen.
 - Let wel: het ontwikkelen van projectspecifieke content en introductiecampagne in de aanvangsfase is geen onderdeel van deze aanvraag.

- Output*
- Ontwikkeling waardevol, bij (deel)gebied en prioritaire doelgroep(en) passend, aanbod

Budget: € 669.940,-

Deelproject 2: Bestemmingscommunicatie/vraagsturing

De afgelopen jaren is er met het team Visit Wadden een sterke fundering gelegd, een merk voor de Waddenregio opgebouwd. Het team is goed op elkaar ingespeeld en overziet het hele Waddengebied. Er is oog voor de verschillende, regionale wensen binnen een uniforme aanpak en uitstraling. Denk aan de Reisdagboeken (verspreid op 600 punten) en de ontbijtjes tijdens de Dag van het Wad met op twaalf verschillende plekken hetzelfde aanbod. Mede daardoor is Visit Wadden inmiddels een sterk merk. En met ruimte per provincie voor

het prioriteren en uitdragen van het eigen merk (Noordkop, Fryslân en Groningen) en bijbehorende eigen merkstrategie.

Ook door de continue stroom van verhalen, acties, tips, aanbiedingen en adviezen - via diverse kanalen - blijven we zichtbaar en kunnen we onze boodschap - waarin we komende jaren inzoomen op de balans tussen bezoek en ecologie - blijvend onder de aandacht brengen. Die continuïteit is belangrijk; raak je geïnteresseerden kwijt, dan kost het je namelijk minstens twee keer zoveel tijd, moeite en geld om ze terug te halen.

We richten ons in de bestemmingscommunicatie zowel op de potentiële bezoekers uit Nederland, Vlaanderen, de grensgebieden van Duitsland als op eigen inwoners én aanwezige verblijfstoeristen. We inspireren ze met duurzaam aanbod, routes, tips, verhalen en informatie over de natuur, cultuur en onontdekte plekken. We sturen daarbij - in overleg met onze partners - op spreiding van bezoek over de regio en de seizoenen en het ontzien van kwetsbare plekken. Dat doen we door op de juiste momenten de juiste doelgroep aan te spreken met plaats- en seizoensgebonden aanbod, waarbij kwetsbare gebieden en perioden wanneer nodig worden ontzien. Dit gebeurt in nauw overleg en afstemming met de beheerders (zie ook 2.2).

In dezelfde lijn besteden we vlak voor de vakanties minder aandacht aan de locaties waar veel drukte wordt verwacht. We werken daarin nauw samen met de regio's die we ook trainen en begeleiden om met de juiste tools de uniforme boodschap te communiceren. Met als insteek: het stimuleren van gedrag dat past bij de Werelderfgoedstatus van het gebied.

De komende jaren besteden we veel aandacht aan - en leggen we de nadruk op - regeneratief bezoek/toerisme. Anders gezegd: bezoek dat niet alleen iets komt halen, maar ook brengen en qua gedrag mee naar huis zal nemen en overdragen. Dit is sowieso iets dat jongere generaties sterk bezighoudt en waar ze zich voor inzetten. Zeker als het gaat om de doelgroep die wij sowieso (meer) gaan aanboren.

Hoe gaan we dat doen? Allereerst door de noodzaak en informatie mee te nemen in de verhaallijnen, de content van Visit Wadden en de erecode. Maar ook door het stimuleren en promoten van deelname aan activiteiten in natuur/landschap, denk aan opruimacties aan de kust, klussen in de natuur en/of het landschap (i.s.m. beheerorganisaties). Ook stellen we een speciale agenda samen met het jaar rond waardevolle activiteiten (educatieve workshops, opruimacties, thematische wandelingen). Vanzelfsprekend nemen we dergelijke activiteiten en inzichten ook mee in het Ambassadeursprogramma om ondernemers te stimuleren hiermee aan de slag te gaan richting hun gasten. Met als doel dat in 2028 5% van de bezoekers wezenlijk bijdraagt aan de ontwikkeling/instandhouding van een gezond waddengebied: natuur, landschap, water en bodem.

Op de website van Visit Wadden krijgt regeneratief toerisme de nodige aandacht, door regeneratieve uitjes op één plek te verzamelen. Zodra ondernemers aanbod hebben uit deze categorie, wordt de activiteit toegevoegd aan deze pagina en gepromoot via nieuwsbrieven en social media. Ondernemers worden gestimuleerd om aanbod te creëren in deze categorie, bijvoorbeeld via het ambassadeursprogramma of de B2B nieuwsbrief. Via influencers en persreizen brengen we het regeneratieve aanbod onder de aandacht bij een groter publiek dat we niet bereiken via onze eigen kanalen.

Binnen het Programma Gastheerschap wordt in de communicatie vanzelfsprekend nauw samengewerkt en afgestemd met de Waddenvereniging, Waddencentra, de waddengemeenten (VWG) en de educatie- en beheerorganisaties om samen hetzelfde verhaal en dezelfde boodschap over te brengen. Of dat nou bewoners aangaat, recreanten, ondernemers, gidsen of toeristen.

In het programma is er aandacht voor hoe de samenwerkende merken (Groningen, Noordkop en Fryslân) een samenspel vormen met het merk Visit Wadden. Zo wordt ervoor gezorgd dat vanuit elke provincie in het waddengebied gebruikge-maakt kan worden van de content en verhaallijnen, die zijn ontwikkeld door Visit Wadden. Ook om het eigen merk te kunnen laden. En wordt gelinkt naar het samenwerkende merk (bv Groningen) op de plekken waar er meer verteld kan worden over de regio in kwestie.

Communicatiemiddelen

Het gaat in dit kader te ver om alle communicatiemiddelen die we voor het Programma Gastheerschap inzetten uitvoering te omschrijven. Vandaar onderstaand, beknopt overzicht om toch een goed beeld te geven, waarbij duidelijk mag zijn dat de boodschap en tone of voice – zoals bovenstaand beschreven – sterk afwijkt van die van afgelopen periode:

- Website Visitwadden.nl: dagelijks bijgehouden, aangepast en uitgebreid (altijd actueel)
- Social media kanalen (organisch en betaald): We nemen de uitingen van diverse partners en projecten die passen bij doelen en doelgroepen mee in de content-planning. Tevens adverteren via Facebook, Instagram en Pinterest.
- Nieuwsbrieven: Maandelijks digitale nieuwsbrieven naar binnen- en buitenlandse B2C ontvangers, elk kwartaal naar B2B ontvangers.
- Persberichten, persreizen en samenwerkingen. Bij nieuwswaardige events schrijven we persberichten. Daarnaast is het Waddengebied aantrekkelijk voor reisjournalisten, bloggers en influencers. We zetten media zowel lokaal, regionaal als landelijk in en nodigen 'greenfluencers' en journalisten proactief uit voor een bezoek.
- E-mail automation: geautomatiseerd en op vooraf bepaalde tijdstippen versturen van e-mails naar specifieke ontvangers. Vaak over specifieke onderwerpen en behoeften zoals werken in en beleven van 'natuur' en 'landschap', 'bijzondere streekgerechten en korte ketens', 'fiets- en wandelroutes', 'het verhaal van de atlantikwall', 'cultuurmanifestaties' of 'uitjes met kinderen'.
- Drukwerk: een grote groep bezoekers (bewoners, recreanten en verblijfstoeristen) bereiken we vooral ook via folders en/of flyers waarin aandacht voor zowel het beleven als ontzien van het Waddengebied. Deze worden (beperkt) geproduceerd en kunnen worden afgehaald bij de toeristische locaties en waddencentra in het Waddengebied.
- Educatieve partners, zoals de Waddencentra en de Waddenvereniging zullen in hun bestaande uitingen en centra hun communicatiemiddelen inzetten t.b.v. ons project, net zoals wij dat andersom doen. Zo bereiken we eenduidig en efficiënt samen een grotere doelgroep.

Facts and figures	
Wie	→ Team Visit Wadden (Marketing Groningen, DMO Noordkop, Merk Fryslân) in overleg en afstemming met met beheerders, waddenzeegemeenten en educatiepartners
Doel	→ Versterken duurzaam/regeneratief bezoek, spreiding bezoekers in tijd en ruimte, ontzien kwetsbare gebieden/perioden.
Wat	→ Bestemmingscommunicatie in vorm van verhaallijnen, natuuractiviteiten, inspiratie rondom natuur en Unesco Werelderfgoed status, duurzame uitjes, regeneratief toerisme activiteiten, lokaal eten, erfgoed, kunst en cultuur, duurzame ondernemers
Wat niet/minder	→ Sterk verstorende activiteiten, massa aanspreken, uitjes die overal in Nederland te beleven zijn, plat entertainment, vlees/vis, grotegroepen, volledige informatie over natuur (doorverwijzen naar partners als Waddenvereniging of bezoekerscentra). We produceren geen project-specifieke content en introductie-campagnes voor andere aanvragen (dit wordt bij deze aanvraag gespecificeerd).
Hoe	→ We werken volgens het SEE-THINK-DO-CARE-model, zodat alle fasen van de customer journey volledig benut worden
Budget: €1.794.296	

Deelproject 3: Monitoring bezoek en programmaresultaten

Binnen destiniatiemanagement speelt monitoring een belangrijke rol. Hierover zijn recent diverse publicaties verschenen, zoals:

- [leidraad destiniatiemanagement;](#)
- [de nationale datastrategie;](#)
- [de landelijke data alliantie.](#)

We willen graag meten of we bezoekers met het gewenste profiel aantrekken in het Waddengebied. Maar ook: op welke wijze draagt hij/zij bij aan de brede welvaart en aan de natuur- en landschapswaarden in het gebied. En hoe waarderen bewoners het bezoek en waar kunnen we binnen regeneratief toerisme het beste op inzetten?

Het is te ambitieus om een dergelijke monitoring als Visit Wadden binnen enkele maanden te realiseren. We zoeken daarvoor in 2024 eerst afstemming met kennisinstellingen als de Waddenacademie, RUG, NHL Stenden/ETFI, Planbureau Fryslân én het Waddenfonds. Insteek is dat

we zo snel mogelijk aansluiten bij het onderzoeksproject Waddenbalans om daar voor ons interessante meetwaarden aan toe te kunnen voegen.

Deze moeten ons komende jaren meer inzicht geven in de invloed van bezoek op de leefbaarheid in de dorpen en de kwaliteit van de leefomgeving en het landschap in het Waddengebied. Wat we ook willen monitoren is hoe men het Waddengebied waardeert en in hoeverre men zich bewust is van de uniciteit en kwetsbaarheid? Aandachtspunt is ook het kunnen vaststellen van de invloed van het Programma Gastheerschap op genoemde uitkomsten.

We gaan ons ook aansluiten bij bestaande onderzoeken, zoals het Continu Bezoekersonderzoek van de provincie Fryslân. Dat kan ons inzicht geven in hoe de bezoeker zich oriënteert op een bezoek en hoe hij/zij het bezoek waardeert. Daarnaast willen we i.s.m Programma Kustgemeenten en Programma Waddeneilanden concreet maken welke inzichten relevant zijn en welke gegevens verzameld kunnen en moeten worden.

Verder willen we nagaan hoe we kunnen vaststellen dat de Waddenregio een van de meest duurzame Europese bestemmingen wordt. Dit kan bijvoorbeeld door een vergelijk te maken volgens de GSTC index (zie ook www.gstcouncil.org). We gaan bepalen of er voldoende regio's meedoen en of we indicatoren kunnen meten, waardoor onze regio vergeleken kan worden met andere, vergelijkbare regio's.

Als Visit Wadden meten we de communicatie KPI's rondom de vraagsturing zelf. Denk hierbij aan bezoekersaantallen op de website, bereik en interactiviteit van het aantal volgers van de socials, nieuwsbrief aanmeldingen, deelname aan onze activiteiten, etc.

Facts and figures	
Wie	→ Visit Wadden i.s.m. NHL Stenden en bestaande onderzoeken en data van Waddenacademie, provincies Fryslân, Noord-Holland en Groningen (RUG en Grobusiness) en waddenzeegemeenten.
Doel	→ Vergaren data waarmee resultaten van PG gemonitord kunnen worden en waarmee zowel beleidsmatig als bedrijfsmatig (beter)gestuurd kan worden op gewenst bezoek en gedrag.
Wat	→ Monitoring invloed bezoek op leefbaarheid en landschap (o.b.v. bestaande onderzoeken), de programmaresultaten en de communicatie resultaten van Visit Wadden

Hoe	→ We ontwikkelen een dashboard als variant op de Staat van de Bestemming Nederland, maar dan specifiek gericht op de Waddenregio. En vullen het overzicht aan met bestaande, terugkerende onderzoeken (monitoring), gericht op inzichten rondom bewoners, bezoekers, bedrijven en bestemming (landschap). Plus we bouwen de kennisnetwerken en delen de inzichten via bestaande overlegstructuren (zoals regio-overleggen RMT's en natuurorganisaties, congressen van de werkpakket partners)
Budget: € 812.499,-	
Niet meer 2024-2028	
<i>In juli 2023 vroeg Bureau Ginder Visit Wadden een 'basisbegroting' per jaar op te stellen. Dus: zonder activaties, campagnes, evenementen of grote projecten, maar wél met middelen en uren zodat we Visit Wadden kunnen doorontwikkelen als merk van UNESCO Werelderfgoed Waddenzee.</i>	
<i>In de begroting voor het Programma Gastheerschap zijn daarom geen omvangrijke campagnes meer opgenomen rondom de verhaallijnen. De basis van de verhaallijnen staat, wordt up-to-date gehouden en heeft een goed bereik via de eigen communicatiekanalen. Er wordt minder ingekocht bij externe partijen.</i>	
Wat we niet meer doen uit de basisbegroting van Visit Wadden 2024-2028:	
→ Campagnes met externe inkoop	
→ Beursbezoeken	
→ Omvangrijke drukwerkproducties en bestellingen	
→ Inkoop advertenties bij grotere Nederlandse en buitenlandse media	
→ Traveltrade	

2.2 NATUURBEHEER

De natuurbeheerders hebben veel belang bij een integrale samenwerking en aanpak die de natuurkwaliteit van Waddenzee Werelderfgoed minimaal behoudt, maar bij voorkeur versterkt. De evaluatie van Natura-2000 van het gebied geeft daar alle aanleiding toe. Deze laat zien dat de natuurdoelen op verschillende onderdelen niet worden gehaald. Het Waddengebied moet de komende tijd dan ook beter beheerd én beschermd worden. Bij voorkeur integraal, dus in samenwerking met Visit Wadden, de bezoekerscentra, educatiepartners, gidsen én ondernemers/ambassadeurs in het gebied. Met als doel dat bezoekers, of dat nu bewoners, recreanten of toeristen zijn, over de juiste en dezelfde informatie beschikken en het gebied bewust kunnen beleven. Oftewel, ervan kunnen genieten, haar kwaliteiten ervaren én kunnen bijdragen aan de bescherming ervan.

Binnen het programma wordt er niet zonder reden geïnvesteerd in onderlinge samenwerking en afstemming, het uitdragen van een uniforme boodschap, het scholen van ambassadeurs en gidsen, het ondersteunen van duurzame initiatieven, het stimuleren van waardevol toerisme en het monitoren van bezoek. Stuk voor stuk activiteiten waar de beheerders baat bij hebben.

Dat betekent ook dat de beheerders meedraaien in de samenwerking en onderlinge afstemming. Waar nodig fungeren ze als sparringpartner en dragen ze bij aan verschillende deelprojecten. Denk aan het meedenken over campagnes (bestemmingscommunicatie) en het leveren van input voor het educatieprogramma. De inzet van de beheerders is meegenomen in betreffende deelprojecten en wordt door henzelf gefinancierd, dus is niet meegenomen in de financieringsbehoefte.

Gastheerschap vanuit beheer wordt nader uitgewerkt om te bepalen wat de inzet en prioriteiten worden voor de natuurbeheerders en hoe dit wordt georganiseerd. Zodra die inzet duidelijk is, dan zullen partijen dat zo goed mogelijk in samenhang met het programma Gastheerschap en in samenwerking met de programmapartners vormgeven.

2.3 PROGRAMMA-ORGANISATIE

Het Programma Gastheerschap is een coproductie van de Waddencentra, (natuur)beheerders, destiniatiemanagementorganisaties in de drie Waddenprovincies, Vereniging van Waddenzeegemeenten en Waddenzee Werelderfgoed. Zij vormen gezamenlijk het aanvragende consortium en zorgen voor de cofinanciering, zowel via de inbreng van financiële middelen als de bijdrage in eigen uren.

Merk Fryslân is namens Visit Wadden formeel de aanvrager/penvoerder. Genoemde partijen werken samen op basis van de samenwerkingsovereenkomsten zoals te vinden in bijlage III. Daarnaast wordt er in de uitvoering nauw samengewerkt met een aantal geassocieerde partners in het gebied, denk bij Visit Wadden aan de VVV's en regiomarketeers. Tot slot zijn er nog dienstverleners/leveranciers die ingehuurd zullen worden voor de doorontwikkeling van het educatieve programma, denk aan Interpret Europe.

Partners Programma Gastheerschap	
Visit wadden	
→ Merk Fryslân (Lead partner), Marketing Groningen, Economic Board Groningen, DMO Noordkop i.o. (contact loopt via Gemeente Den Helder), regiomarketeers, VVV's.	

Dutch Waddensea Centres (zie ook bijlage 5)

- Stichting Texels Museum
- Stichting Tonnenloods, Terschelling
- Stichting Amelande Musea
- Stichting De Helderse Vallei, Den Helder
- Stichting Werelderfgoedcentrum, Lauwersoog
- MuzeeAquarium Delfzijl

- tweede fase:
- Afsluitdijk Wadden Center, Kornwerderzand
 - Natuurmonumenten Informatiecentrum Het Baken, Schiermonnikoog
 - Fort Kijkduin, Den Helder

Waddenvereniging

Vereniging van Waddenzeegemeenten (Oldambt, Eemsdelta, Het Hogeland, Noardeast-Fryslân, Waadhoeke, Harlingen, Südwest-Fryslân, Hollands Kroon, Den Helder)

Beheerders van de Waddenzee en waddenkust.

- Beheerautoriteit Waddenzee als vooruitgeschoven post van de beheerders van de Waddenzee; RWS, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Groninger Landschap, Landschap Noord-Holland, It Fryske Gea.

Waddenzee Werelderfgoed (i.s.m Waddengemeenten en Waddenprovincies)

Aansturing

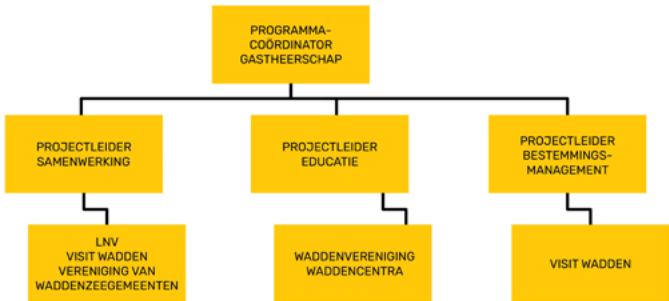
De organisatie en coördinatie van de activiteiten is gebaseerd op een efficiënte samenwerking binnen elk werkpakket afzonderlijk en een integrale aanpak en afstemming tussen de vier werkpakketten gezamenlijk. Dat ziet er vooralsnog als volgt uit:

Werkpakketten:

- Elk werkpakket organiseert de eigen activiteiten onder leiding van een projectleider.
- Elk werkpakket heeft een maandelijks operationeel overleg o.l.v. hun projectleider.
- Elk werkpakket heeft 2x per jaar een (digitaal) overleg met hun directies (voortgang). Het overleg wordt

voorbereid door de projectleider van het betreffende werkpakket

- De projectleiders van de 4 werkpakketten hebben maandelijks een integraal operationeel overleg over de voortgang (update), raakvlakken en onderlinge afstemming (locatie: Huis van de Wadden).

Wie

- Merk Fryslan als penvoerder van de aanvraag verzorgt de operationele coördinatie/management van het programma Gastheerschap.
- Per werkpakket is er een door de deelnemers geleverde projectleider

Wat

- Uitvoering programmamanagement (12 uur), de controlling (8 uur) en financiële administratie (8 uur) van het programma. Zie ook toelichting hierna

Budget: € 496.500

De uren van de werkpakketleiders zijn begroot en opgenomen in de begroting van de werkpakketten.

Stuurgroep

In de stuurgroep zijn alle 4 werkpakketten + directies vertegenwoordigd. De stuurgroep overlegt twee keer per jaar:

- 1x evaluatie in het voorjaar, 4 weken voor overleg met Opgaveteam
- 1x goedkeuren jaarplan in vroege najaar, 4 weken voor overleg met Opgaveteam

De projectleiders van de vier werkpakketten bereiden dit overleg gezamenlijk voor met de de programmamanager en de controller. De penvoerder verzorgt het secretariaat (locatie: Huis van de Wadden).

Opgaveteam

We stemmen de behoefte aan overlegmomenten graag af met het Opgaveteam. Vooralsnog stellen we 3 momenten per jaar voor:

- 1x evaluatie (jaaroverzicht, voorjaar (februari)
- 1x voortgangsoverleg (updates/veranderingen, juli)
- 1x jaarplan vaststellen (november).

Financiering en budgetbeheer

Merk Fryslân is penvoerder voor het programma en coördineert de (financiële) rapportage. De betrokken partijen rapporteren over hun eigen bijdragen aan Merk Fryslân en leveren dit 'kant-en-klaar' aan o.b.v. een door Merk Fryslân opgesteld format.

Het ministerie van LNV betaalt haar financiële bijdrage aan het programma - op basis van een subsidieovereenkomst - rechtstreeks aan Merk Fryslân. De Provincies betalen hun bijdragen ook rechtstreeks aan de penvoerder.

De bijdrage van LNV in uren van de coördinator Waddenzee Werelderfgoed worden mede betaald en gefinancierd door de provincies en de Waddengemeenten.

2.4 OUTPUT, OUTCOME EN MONITORING

Output

De samenwerking en samenhang van de activiteiten binnen het Programma Gastheerschap die elkaar aanvullen en versterken dragen bij aan de brede welvaart in het gebied (o.a. duurzame economische ontwikkeling en instandhouding leefbaarheid en voorzieningenniveau) en voorzien in de bescherming van Waddenzee Werelderfgoed (natuur, landschap en erfgoed).

Meer specifiek is de opbrengst van het programma:

- Betrokken partijen werken met dezelfde ambitie en doelen effectief en efficiënt samen.
- Bezoekers- en informatiecentra dragen het verhaal van Waddenzee Werelderfgoed op eenzelfde manier en niveau uit.
- Medewerkers, ondernemers en gidsen vertellen hetzelfde verhaal en brengen dezelfde boodschap rond Waddenzee Werelderfgoed.
- Waddenzee Werelderfgoed komt als merk in het gebied terug en is als zodanig herkenbaar (communicatie, uitstraling)
- Bewoners, bezoekers, ondernemers en toeristen zijn zich bewust van zowel de kwaliteit als kwetsbaarheid van het Waddengebied, houden daar vanuit interne motivatie rekening mee en dragen bij aan de instandhouding van het gebied (landschap, natuur, water en erfgoed)
- Bezoek verspreidt zich meer en beter over het gebied, daarbij rekening houdend met kwetsbare gebieden en perioden.
- De duurzame (economische) ontwikkeling van het gebied krijgt een stevige impuls, waarbij regionale verschillen in aanbod worden verkleind (regionale aanpak aanbodontwikkeling en bestemmingscommunicatie).
- Samenwerking tussen betrokken partijen en stakeholders in het gebied wordt geformaliseerd en geborgd voor de lange termijn.
- Er wordt informatie en data opgehaald en monitoring ontwikkeld waarmee zowel beleidsmatig als bedrijfsmatig (beter) gestuurd kan worden. En waarmee de aanpak van PG eventueel bijgesteld kan worden.
- Het programma levert een wezenlijke bijdrage aan de leefbaarheid en het voorzieningenniveau in het Waddengebied.
- De gastvrijheidssector - als belangrijke economische pijler in het gebied - wordt meer geactiveerd, gestimuleerd en ondersteund om (duurzame) initiatieven te ontplooiën.
- Meer waardevolle toeristen en recreanten bezoeken het Waddengebied (zie outcome), gaan het waarderen en dragen bij aan de instandhouding (regeneratief bezoek) ervan.
- De duurzame ontwikkeling van recreatie en toerisme is onderdeel van - en kan aansluiten bij - gebiedsontwikkelingen en draagt bij aan belangrijke maatschappelijk opgaven en de brede welvaart in het gebied

Outcome

	Indicator	meet-variabele	eenheid	Programma streefwaarde	WF streefwaarde	monitor
IIIAA	Bezoekersaantallen (heeft WAFO geen gespecificeerde doelen voor)	bezoekers-aantallen	aantal	- Waddenkust (t.o.v. 2016): NH: +10% in 2028 Gr: + 10% in 2028 Fr: + 5% in 2028 Aantal onbekend Eilanden: - geen toename - wel meer spreiding over seizoenen /relatieve afname hoog-seiz. en minder massa en meer cult. en nat. toerisme Aantal ca 1,4 miljoen	toename van 5% in periode 2016-2026 voor kust- gemeenten en stabilisatie eiland-gemeenten	registratie bezoekers nb: op dit moment geen waddenregio specifieke metingen beschikbaar
IIIBB	Werkgelegenheid sector R&T Waddengemeenten	aantal arbeids-plaatsen	aantal	Waddenkust (t.o.v. 2016) NH: +10% in 2028 Gr: + 10% in 2028 Fr: + 5% in 2028 Eilanden: - Stabiël, maar meer duurzame werkgelegenheid door te verwachten kwaliteitsimpuls en spreiding over de seizoenen	Toename 5% in 2027.	Cijfers Wadden-gemeenten
IIIZ	Bestedingen Wadden-gemeenten (hier heeft waddenfonds geen gespecificeerde doelen voor)	bedrag	€	Gemiddelde besteding dagrecreanten € 20 euro en gasten meerdaags verblijf € € 240,-	toename van 10% in periode 2016-2026 voor kustgemeenten (eilanden?)	Kustgemeenten
II34CC	1. Waardering bezoekers, bewoners en bedrijven (Waddengemeenten) 2. Waardering bezoekers die zich bewust zijn van Waddennatuur- en cultuur	Tevredenheid conform NPS score	getal	jaarlijkse toename van 3 punten (t.o.v. 2025, nulmeting) jaarlijkse toename van 5 punten (t.o.v. 2025; nulmeting)	Net Promotor Score min. 60 in 2026	Bezoekers-tevredenheidsonderzoek, zoals Continu bezoekers-onderzoek Fryslân
IIIEE	Aantallen bezoekers die zich bewust zijn van en gericht zijn op wadden-natuur & waddencultuur (hier heeft het Wadden-fonds geen gespecificeerde doelen voor).	aantallen specifieke bezoekers-typen	%	Waddenkust: + 10 % waardevolle bezoekers (natuur- en cultuur- liefhebbers) in 2028 t.o.v. 2024 waarvan minstens 40% bewoners regio Waddeneilanden: + 10 % waardevolle bezoekers (natuur- en cultuur- liefhebbers) in 2028 t.o.v. 2024 waarvan minstens 20% bewoners regio	Groei van 10% in 2026 t.o.v. 2016	Onderdeel van bezoekers-tevredenheidsonderzoek, zoals Continu bezoekersonderzoek Fryslan
123K 2	Werelderfgoed, cultuur-historie en landschap: Behoud kernwaarden Waddengebied (Doelen zijn nog niet uitgewerkt door Wafo)	aantallen	%	In 2028 is minstens 50% van de bewoners en bezoekers bekend - en houdt rekening - met de kernwaarden van het Waddengebied 50% van de bezoekers en bewoners kent tenminste één van criteria van de Uitzonderlijke universele Waarde van de Waddenzee		bezoekers- en bewonersonderzoek, zoals Continu bezoekersonderzoek Fryslan

* Gemiddelde besteding dagrecreanten € 14 euro en verblijfstoeristen € 30,- (Mkba Arcadis 2021). Dit is de doorsnee bezoeker, terwijl bekend is dat de natuur- en cultuuroerist waar PG en Waddengebied zich op richten significant meer uitgeeft. We gaan hier dan ook uit van € 20,- en € 40,- pppd (kiezen voor hoger segment accommodatie, sneller uit eten e.d.) en een gemiddelde verblijfsduur van 6 dagen (verblijfs gasten).

2.5 PLANNING EN FASERING

WP	Activiteiten 2025-2026	Activiteiten 2027-2028
WP1 Samenwerking	Inventarisatie bestaande en implementatie nieuwe overleg-structuur. Inventarisatie draagkracht, concept ontwikkelen en goed-keuren m.b.t. uniforme uitstraling/herkenbaarheid. Vastleggen verantwoordelijkheden voor de toekomst in een programma Waddenzee Werelderfgoed. Update erecode en uitbreiden doelgroepen. Start campagne erecode.	Uitrol uniforme uitstraling en herkenbaarheid. Ontwikkelen nieuw(e) project(en) Campagne erecode
WP2 Educatie	Heritage Interpretation plan en trainingen obv Interpret Europe, inventarisatie & update educatieve middelen, onderhoud & werving & training ambassadeurs	H.I. cursussen Waddenbreed uitrollen, uitvoer en borging educatieve middelen, doorzetten training en betrekking ambassadeurs.
WP3 Destinatiemanagement	In samenspraak met Beheerders kijken waar en wanneer perioden van rust nodig zijn, en daarop inspelen met aanbod en communicatie Inventarisatie eilanden en Waddenkustgemeenten wensen op gebied van prioriteiten, aanbod en spreiding (in tijd/locatie). Focus op duurzaam toerisme en spreiding, aanpassingen in communicatie en verhaallijnen Aansluiten bij het onderzoeksproject Waddenbalans en/of andere onderzoeken	In samenspraak met Beheerders kijken waar en wanneer perioden van rust nodig zijn, en daarop inspelen met aanbod en communicatie Meeschrijven aan nieuwe plannen voor aanbod dat past binnen de visie van Programma Gastheerschap (duurzaamste bestemming + bijdrage brede welvaart). Focus uitbreiding op regeneratief toerisme & erecode Onderzoeken hoe ver we staan in de claim 'duurzaamste bestemming van Europa'
Beheer	Deelname aan activiteiten WP1, WP2 en WP3 op onderdelen	Natuurbeheerders komen in verlengde PG met invulling activiteiten n.a.v. beheerkader Waddenzee (i.o.v. met andere partners)
WP0 programmamanagement	Inrichten en invullen afstemming: stuurgroep, totale opgave en individuele werkpakketten, zie 2.2. Inclusief opleveren controle jaarafrekening 2025 en 2026	Afstemming: stuurgroep, totale opgave en individuele werkpakketten, zie 2.2. Inclusief opleveren controle jaarafrekening 2027 en 2028

2.6 INFORMATIE EN COMMUNICATIE

Informatie en communicatie over inhoud en voortgang van het programma gebeurt via diverse uitingen (on- en offline) van de deelnemers en via de website van Visit Wadden waar het programma speciale aandacht krijgt. Maar bijvoorbeeld ook via ledenbladen en de social media kanalen en persberichten/nieuwsbrieven van de partners. Daarin zullen de subsidieverstrekkers genoemd worden als partners die het programma mede mogelijk hebben gemaakt.

Belangrijk onderdeel van de ontsluiting van informatie is

de voortgang en mogelijkheden die de monitoring zowel ondernemers als beleidsmedewerkers biedt (kennisdeling). Daarin zal ook via nieuwsbrieven worden voorzien, ook om deelname en betrokkenheid te vergroten.

De communicatie, werving en sturing van bewoners en bezoekers verloopt vanzelfsprekend via de bestemmingscommunicatie van Visit Wadden (zie 2.1.4). De ondernemers in het gebied worden onder meer bereikt via het ambassadeursprogramma en de ondersteuning die ze krijgen qua aanbodontwikkeling en bestemmingscommunicatie.

H3. RISICOANALYSE

Risicogebied	Mogelijke gevolgen	Beheersmaatregelen
Politiek, bestuur, maatschappij	Verandering van bestuurders en ambtenaren kan tot vertraging leiden in het beschikbaar komen van budgetten.	Zorgen dat alle afspraken en toezeggingen gedocumenteerd en vastgelegd zijn.
	Minder steun voor natuurprojecten en lokale partners	Continu uitdragen dat natuurkwaliteit hand in hand gaat met economische voorspoed en brede welvaart.
		Uitdragen dat een netwerk van lokale organisaties de kracht van het programma zal dragen/versterken
Beleid en economie	Niet te verwachten, initiatief sluit aan bij nationaal, regionaal en provinciaal beleid en draagt bij aan duurzame gebiedsontwikkeling, werkgelegenheid en noodzakelijke transities.	Bewustwording stimuleren rondom belang van bepaalde onderdelen, zoals het instellen van monitoring (bv bezoekersonderzoek) in alle 3 de provincies, dat waddenspecifiek is te herleiden
Inhoud en techniek	Niet te verwachten. Gebruikmaking proven technology (VW)	Periodiek overleg professionele gebruikers/medewerkers en benutten reviews voor mogelijke aanpassingen/ verbeteringen
Juridisch/wettelijk	PG realiseert zelf geen aanbod, stimuleert en faciliteren dat 'slechts'. Hieraan zijn dus geen juridische en wettelijke risico's verbonden en bijv. ook geen vergunningen.	n.v.t.
Planning		
Organisatie	De partners nemen voor dit programma mensen in dienst en vanwege de langere looptijd zullen mensen een contract voor onbepaalde tijd kunnen ontvangen dat gerespecteerd moet worden als het PG onverhoeds wordt gestopt eind december 2028. De partners moeten budget vrijmaken dat niet is opgenomen in aanvraag.	De voortgang van PG moet tijdig bekend zijn (uiterlijk 1 september 2028) om onnodige kosten te voorkomen (extra transitievergoedingen, ontslagregelingen e.d.)
	Verandering van partners/deelnemers door externe oorzaken/wegvallen cofinanciering	Terugkoppeling OT m.b.t. consequenties en hierop anticiperen/ maatregelen treffen
Financieel	De budgetten moeten tijdig beschikbaar gesteld worden door het Waddenfonds en de Provincies, zodat er voldoende liquide middelen beschikbaar zijn om aan verplichtingen te voldoen. Voorkomen dat de penvoerder te veel moet voorfinancieren.	Zorgen dat alle financiële afspraken helder zijn geformuleerd en dat ze zorgvuldig worden nagekomen. En dat de voorfinanciering tot een minimum beperkt wordt. Vooraf bespreken met WaFo en 3 provincies. En meenemen projectpartners in beperkingen voorfinanciering
	Onduidelijk wanneer LNV 100% groen licht kan geven	Vinger aan de pols bij LNV

H4. BEGROTING EN FINANCIERING

Begroting		
Werkpakket Samenwerking	€	390.918
Werkpakket Educatie	€	1.788.778
Werkpakket Destinatiemanagement	€	3.662.493
Programmacoördinatie	€	496.500
Onvoorzien	€	443.708
Totaal	€	6.782.397

*Voor specificatie van deze begroting verwijzen we naar Bijlage II

Financiering		
Waddenfonds	€	3.391.199
provincie Noord-Holland	€	562.657
provincie Groningen	€	562.657
provincie Fryslân	€	562.657
overige publieke financiering	€	299.877
eigen bijdrage partners	€	1.403.350
Totaal	€	6.782.397

